

Poštárina plácena u gotova

HÍD

IRODALOM ★ MŰVÉSZET ★ KRITIKA

XV. ÉVF. ★

JULIUS

★ 1951

„Kooperativa”

EXPORT - IMPORT

PETROVÁC, (BACSKA)

Telefon: 9

NOVISZÁDI KIVITELI IRODÁJA:

Zmaj Jovina u. 2. Telefon: 24-14, 21-53

Felvásárol és kivisz:

**Komlót,
cirokszalmát,
cirokmagot,
mustármagot,
kékmákot,
koriandert,
ánizst**

Ajánlja szolgálatait mindennemű árú kivitelére és behozatalára. A noviszádi kiviteli iroda készséggel ad felvilágosítást külkereskedelmi ügyekben.

Szerkesztőbizottsági tagok: Ernyes György, Herczeg János, Lőrinc Péter, Majtényi Mihály, O'ajos Mihály, B. Szabó György

Felelős szerkesztő: Majtényi Mihály

FEHÉR FERENC:

BÁCSKAI SZIMFÓNIA

I.

Zuhogott, zuhogott a zápor, s a kálvárián, hol
remegtek a rozsdamarta szentek,
kis ér keletkezett.
Bujkálva elfutott,
a kövesúti árok a völgybe sodorta
s ott, a falu sáros ölén
feldagadt,
mint az ősi jobbágy-indulat
az emberek szívében.
Sóhajtva riadtak a házak,
testükön pattogott a festék,
s míg vak szemükkel régi nyugalmuk keresték, —
csapzott hajuk csonka
akác-karok cibálták,
mint vétkes, rossz anyát
elnyomorított szegénylegények.
Kopogott, kopogott a
sok lyuknyi ablak,
mintha
sok kis proli
meglelt, szép mese-dobon
dobolna.
Válaszolt rá mély dőrej,
egybehangzó, tompa morgás —
a megszalasztott rém keserve,
mely mosolyt, gyermeket megölt itt.
És az eső pergett, egyre pergett,
röpdöstek a szürke felhők, —
a fekete sasrém
visongó szárnyai.
A zaj elült egy pillanatra
s tanácstalan meredt meg
sok lázas kölyökszem,
de a seppelő vénszülői száj
hiába intett.

A dob riasztott, újra pergett
és sok mosolytalan, súlyos ember
úgy emelkedett fel,
mint Dózsa kései kaszás népe.

II.

Elöl az ács jött, szálfatesttel,
és utána mind-mind a többiek —
kubik, éhbér, napszám megraboltjai,
kik felett az isten mindig elsiet.
Ki tudná, hol tanulták, —
szájukon feltört a Marseillaise,
s egy vén zenész, ki
húsz évig kocsmában s temetőben
sírta csupán az énekét,
most csak seppegett
és gyerekként szedte lábait.
Az elsők között ment Rab Mihály
s utána hat derék fia.
Arcukon ijkként feszült a bőr,
mint szótlan kaszasuhintás előtt.
Ki tudja, tán most látták először
életük. Mentek, zúgó éljenek közt, ők, a
beszédes szótlanak.
Az öreg torkában vérré forrósult a könny
s ahogy elöl a vörös zászlóra nézett,
fejéről lassan levette
a zsíros kalapot.
Párja, kendős, kis barna asszony,
az árokszélen csoszogott
s mondta volna szepegeve: istenem,
egyém az, mind a hat? —
s az a büszke ősz a párom ott? ...
De szólni, szólni nem tudott,
szívét szép szédülés lepte el,
s az asszonyok sorából
hat serény menyecske fogta fel.
A dal új erővel szállt,
nem hallott ilyet millió bús körmenet —
valahol a felhők között
susmogott a vén torony
s rozsdás kapuit átjárta egy új rettenet.
Megszépültek a durva vonások,
a szemekbe kiült a láz, —
tudták, hogy mellettük az igazság,
s ki érte hullna el,
holtteste felett örökszép, haragos
villám cikáz, —
Petőfi ifjú szelleme ...
Mentek az őszi ködben,
a kövesút rossz bakancsuk arcával
csókolta. Messze tűnt már az otthon
és a gyermek és az asszony, de

sorsuk, útravaló szép üzenetük ott lapult
a letarolt földek felett,
merre az útjuk vitt.

III.

Mondják, könnyen szárad a könny
s a női tán leghamarabb,
mert a régi társ hiányát
más foglalja el.
De a tavaszt mi más pótolja? —
a harcoló kedvest feledni
ifjan, hogy lehet?
Már rég lehullt a hó is,
és a földdel együtt
sok leány köténye
fakult meg s rojtolódott.
Hallották, hogy nem visz utánuk posta
s a Duna partján, messze
éhes farkas-falka ordít.
Aki nekivág az útnak,
batyuját mindig visszahozza.
A lámpavilágos esték így
hosszan elmerengtek,
mint megannyi bánatos
asszonyi szem.
S ha az ablak alatt
surranó szél neszére
pilla rezdült, —
csak egy-egy éjt zárt le újra,
mert nem jött, nem jött
senki sem.
Az asztalon érintetlen maradt a tányér,
a cipót erőtlen kéz szelte meg.
Visszavárni, mégis, volt kít —
az iskolás kisgyermeket.
Szemében szikra égett
s mesélt, mesélt szüntelen,
hogy az apja értük harcol
s ha visszajő,
maguknak vet a földeken.
Mint sivár ablakon a jégvirág,
úgy ágazott az értelem.
Másnap munkabrigád
állt egy romhoz
s valahol a folyón
jégpáncél reccsent hirtelen.

IV.

Bakancsuk rég leszakadt,
rongyukon átjárt a fergeteg.
A bevetetlen táj felett
kerengett sok-sok varjú,

s mint átkos vénasszony-sereg,
kárógya rájuk recsegett.
Aztán szerteriadtak,
mert mindúntalan
közéjük csapott a
dal sörétje —
a brigád egyetlen fegyvere.
Vitte, óvta őket e dal tüze
S Fetófi órjas szelleme.
Ott hordta őt mindegyik szívében,
ős harci úton baktató sok szegénylegény —
ifjú és agg egyaránt;
Kis János, a költő,
a karcsú nagydiák,
és Farkas István, a cingár
borbélyeségéd,
a szóltan Rab Mihály
meg hat derék fia,
s mind-mind a látók,
a régi sok cseléd.
S ha fábortüzet raktak
sercegő eperfagallyból,
s jó meleg szót vettek elő
kenyér s szalonna helyett —
árnyuk figyelő óriássá nyúlt
s valahol a Dráva partján
számlálta az ellenfelet.
Az erőtlen árnyak visszahulltak,
fekélyként lapult meg
egy-két gyáva döbbenet
s kúszva osont volna
vissza a multba,
ám ítélt felette
a rongyos sereg.
Rab Mihály mély, öblös hangja
lehetett volna halotti szó,
mert szólt ilyenkor
az őszbajuszú számadó.
— Én csak azt mondom, emberek,
hogy van nekem itt hat fiam,
oszt velük meg veletek vagyunk mi
annyian, hogy megszalasszuk
a németet. Vagy, ha
egyszer halni köll,
hát haljunk sorba, tisztesen.
Mer' van nekünk sok szégyenünk,
de mér' hordaná a gyermekünk,
meg oszt más kolonca mér' legyen? ...
A vén szavai így görögtek
és a többiek
utána dobtak egy-két szó-rögöt,
hogy az elfogott
zihálva felnyögött.
Árulóval végzett első golyójuk.

Fedetlen maradt ott a hulla
s a brigád még alig tűnt el a messzeségben,
a szélvihar hóval
befújta...

V.

A fák ágaiba
felhő-rongyok akadtak
s az őrrrel a köd barátkozott.
A fiú falujára s kedvesére gondolt,
meg arra,
hogy túl a folyón
már ott a sváb, az
átkozott.
A csendet, mit békés munkazaj
régóta nem hevített,
most puskadörrenés
metélte fel.
Az őr a ködbe
csodálkozott
s még el se zuhant,
csak ingva állt, —
fegyverét már társa kapta el.
— Ott, ott! — hörögte
és a földön elterült.
Mert első volt, és ifjú még,
a baranyai ég
megállt fölötte.
Eső szitált,
hús permeteg,
szitkok csörögtek
s fegyverek,
utána vérbe borult a szem.
— Hurrá, hurrá! —
ezer torokból
szállt a hang,
hogy sok ős,
jobbágyi hant
az éjben felhasadt.
Gégébe nyúlt
a pusztai kéz, —
amott husáng,
majd reccsenés,
s már svábot ölt
a sváb golyó.
Váll-váll mellett
hat legény
s mögöttük Rab Mihály,
Amerre sóztak,
csont repedt,
pusztult a sváb zsvány.
Egymást fedezték
szüntelen,
de megcsuklott az ősz...

Mellében ólom,
szemében fájdalom —
suttozta:
— Menjete!...
— Gyilkosok! — dörögte hat torok, —
Pusztulj, fasiszta eb!...
S a sváb sereg, hogy megfutott,
dalolt a hős brigád —
a Marseillaise búcsúztatta
a nép sok jó fiát.

VI.

És hullt, hullt sok áldozat,
de vissza egy se nem riadt.
Pusztá ököl páncélt öklözött s a fog
sváb vaslemezbe mart,
de Bolmány felett is felvirradt
szörnyű tusák után.
A falvak népe ünnepelt
s új zászlókat szabott, —
közepükre kisleány varrta rá a
csillagot.
Az otthon képe gyakran felmerült,
s el-elmaradt sok hős halott:
Kis János, a költő,
a karcsú nagydiák,
és Farkas István, a cingár
borbélysegéd, —
de történelmet írt a hős brigád,
a régi sok cseléd.
Otthonukba még meg se tértek,
s harcukról már énekelt
a póri nép, az ébredő,
ki már csak bízik
s nem felejt.

(A »Híd« verspályázatán első díjat
nyert költemény)

GÁL LÁSZLÓ:

Az én hőseim

A tanár úr kezében revolver volt.

— Ott, ott... — mutogatott a kórház kéménye felé —, én láttam...
Hámné, a részeges asztalos, részeges felesége rikácsolni kezdett:

— Istentelenek! Komitácsik!

A csendőrök belökték a kaput és szuronyt szegeztek az ijedt portás mellének:

— Maga megy elöl!

A nyikorgó falépcsőn felmentek a padlásra. Elöl a portás, mögötte a két csendőr, hátul a tanár úr és Hámné asszony.

Ijedt pókok szaladgáltak a padláson, talán egy-két egér is — más nem volt.

Hámné a köténye alá nyúlt, és elővette az üveget:

— Parancsoljanak a csendőr urak...

Az őrmester körülményesen megtörölte az üveg száját, nagyot húzott belőle, aztán tisztességtudóan végighúzta a tenyerét az üvegen és átadta a szakaszvezetőnek. Ivott a tanár úr is, de csak módjával, aztán Hámné emelte az üveget a padlásablak felé, megrázta és lassan, élvezettel a szájához emelte.

— Magyar ember maga? — kérdezte az őrmester a portást.

— Igenis — feszengett az ijedt öregember —, magyar vagyok, őrmester úr...

— Akkor adjon a ténsasszony neki is.

Aztán lementek a padlásról, most már az őrmester ment elöl és mögötte a tanár úr.

— Ebben az utcában szerbek laknak — magyarázta a tanár —, ott például, szemben, egy vasúti főtisztviselő, a fia egyetemi hallgató Belgrádban...

Hámné már egy kicsit részeg volt, a szakaszvezetőnek magyarázta:

— Tudja, szakaszvezető úr, az borzasztó volt... Csak bekopogtak a szerb csendőrök és csak annyit mondtak: zdravó... és megfagyott a vér ereinkben... Az valami rettenetes volt...

Az egyik nyitott ablakon keresztül a budapesti rádió helyszíni közvetítése hallatszott; Pluhár beszélt:

»... és kiömlöttek a fellobogózott utcákra a lelkes tömegek. A tavaszi szél végigcsókolta a huszonnégy éves át Csipkerózsika-álmot álmódó várost. Boldog, mosolygó magyar arcok mindenfelé...«

A Marija Vojnics-Tosinicseva utcán egy öreg ember csoszogott a csendőrök felé, Milán bácsi, ruháskosarat cipelt, a felesége bírta rá, hogy vigye haza a kimosott fehérneműt.

Milán bácsi a mi mosónők férje volt, mi tagadás, dolgozni nemigen szeretett, az asszony tartotta el, s ki tudja, talán egy kupica pálinkát ígért neki az asszony, hogy most mégis rászánta magát és elindult a kimosott fehérneműkkel.

— Állj! — kiáltotta az őrmester — állj, ki vagy?!

— Szerb — súgta a tanár úr az őrmester fülébe.

Milán bácsi meghökkent.

— Molim...

Talán bocsánatot akart kérni, hogy ruháskosárral hétköznaposodik végig ezen az ünnepi utcán. Talán azt akarta mondani, hogy ő nem tehet róla, az asszony keresi a pénzt és ő nem akar semmit, csak egy pohár bort, egy fityók pálinkát esetleg. Talán...

De nem mondott semmit. Az őrmester kezében eldőrdült a puska.

Lehet, hogy ez ma hihetetlennek tűnik a nagyon feledékenyek előtt. Milán bácsi félmeztelen holtteste azonban három napig hevert az utcán, az ablakunk előtt. Mellette a ruháskosár, félig kifordulva. Az egyik kimosott ing széttárta üres karjait, mintha azt mondta volna: nézzétek, mit tettek velem...

Az őrmester legényesen kifeszítette mellét:

— Van-e még abban az üvegben, ténsasszony?

És a rádióban Pluhár tovább beszélt:

»...csillogó szemek, ragyogó arcok, lelkes felkiáltások köszöntik hős honvédeinket. A kapuk nyitva és a házbeliek kaláccsal, pohár borral fogadják a felszabadítókat...«

Hámné feneketlen zsebébe süllyesztette az üveget és a következő házra mutatott:

— Ott zsidók laknak.

A szakaszvezető puskaaggal bezörgetett a kapun.

*

Aznap valami dolgom volt a városban. Nagyot kerültem, nem akartam elmenni Milán bácsi és a széttárt karú ing előtt. A vámpalota felé mentem, s onnan a felüljárón át a városba.

A főtéren nagy volt az izgalom.

Rohangáltak a katonák össze-vissza. Vezényszavak pattogtak; kis, gumikerekű ágyúkat húzítottak. Mi, néhányan, a mozi árkádjai alatt szorongtunk, körülöttünk golyók füttyültek. Valaki mögöttem félhangosan megjegyezte:

— Mannlicher... csupa Mannlicher...

A kaszinó melletti épület legfelső emeletét lötték ágyúval, puskával. A tér közepén valami félőrült sarzsis szaladgált, bele-belefújt a füttyülőjébe, nem tudom, mit jelentett a füttyező. Az ostromlott házból véres, összevert embereket hurcoltak elő, odaállították őket a városháza egyik üzletének redőnyre, Gyetvai-sorsjegyzületének redőnyre elé.

...Heteken át nézegettük aztán a golyóverte redőnyt és gondolatban leemeltük a kalapunkat.

Ismerkedtünk a fasiszmussal.

*

Crni Jovan szobra állt a téren. Körülötte fegyveres civilek és fegyveres katonák járták a kánkánt. A borkereskedő vállán egy rettenetesen hosszú Werndl-puska volt, doktor Kremptics — szokás szerint részegen — Mannlicher-puskát szerzett valahonnan. Most éppen a doktor ordított:

— Ez is komitácisi!

Kicsit ingadozva, de azért biztos kézzel emelte fel fegyverét. Egy kőszilánk kipattant a szobor fejéből... Aztán baltákat szereztek valahonnan, és csákányokat. Néhány perc múlva már a szobor fejével futballoztak a részeges doktor és a sváb-magyar borkereskedő.

Crni Jovan kötötte, és az imént kivégzettek kihült tetemei egymás mellett heverték a városháza előtt.

Crni Jovan fel volt öltözve.

*

Sokszor gondolkoztam azon, hogy a hősök hogyan születnek? Én, mi tagadás, nem vagyok hős és akkor, ott az árkádok alatt, még nem is tudtam, hogy közvetlen ismerőseim, jó barátaim között, mennyi-mennyi az igazi ember, az igazi hős.

Az a kislány, például, a Lola, aki annyira szerette Adyt...

Még azelőtt, a harmincas évek közepén, sokszor összejöttünk a szak-szervezet ódon épületében, vagy egyik-másik közös barátunknál. És akkor a hajnali órákig olvastuk, szavalgattuk Ady Endrét és Petőfit és József Attilát.

Csúnya lány volt, csak a szemei voltak szépek. Meleg, okos szemei voltak, bátor szemei.

Vagy a sánta Rókus, például, aki szomszédom is volt, s akivel annyiszor mentünk együtt hazafelé.

Én talán jobban szerettem a nagy szavakat, de egészen biztosan nem gondoltam tettekre, olyan tettekre, amelyeket magam is elkövetnék.

Rókus csendes ember volt, de ő, most már tudom, tettekre gondolt akkor is.

Vagy Pista, aki oly előzékenyen mérte ki a tiz deka kávé s aki, ha főnöke és az üzlet engedte, angolul tanult, sőt: megtanult angolul.

Vagy Sanyi, a köpcös kis könyvkereskedő.

Vagy Miklós, a műkedvelő kómikus és műkedvelő író.

Vagy a zentai puhakezű fogorvos...

Én igazán nem tudtam, hogy annyi-annyi hőst ismerem...

*

Akkor is, a lövöldözések után, összeverve és összetörve bandukoltam hazafelé, kissé forgott a gyomrom, kétségbeesett szomorúsággal volt tele a fejem.

A fogház után, a posta előtt talákoztam utoljára Ottmárral.

Amikor megláttam, megijedtem. Azt már tudtam, hogy őt, éppen őt keresik. Úgy tudtam, hogy elmenekült, hogy valahol Topolya környékén bújkál.

Derűs mosollyal vette tudomásul, hogy félek, pedig őt féltettem, nekem akkor még nem volt személyes félelemre okom.

— Te itt vagy? — kérdeztem, mert hirtelenében nem tudtam okosabbat. — Hiszen keresnek téged!

— Tudom, — felelte egyszerűen.

— Hát akkor?

Ottmár vállat vont:

— Dolgom van.

A szemébe néztem, derűsen, melegen csillogott.

Igen, Ottmárnak dolga volt és a kommunistának, ha dolga van, elvégzi, vagy meghal. És ha meghal, akkor más végzi el, másik kommunista.

Ottmárt azóta nem láttam. És most élesen látom magam előtt, még mindig ott, a posta előtt és most is derűsen csillog a szeme. És a hangját is hallom:

— Ne félj, a dolgunkat elvégezzük. Én is, vagy csak mások, de elvégezzük.

És most, ahogy ezeket a sorokat írom, valami melegség fut végig a kezemen, az idegeimen.

Érzem Ottmár kezének utolsó szorítását.

*

A szomszédom, Szaulics, a Sárga-házba került, eltörték a karját. Hónapokkal később kiszabadult és akkortájt sokszor beszélgettünk a kerítés mellett.

Temetői csend ült a városon. Visszahúzódtak az emberek önmagukba. Ismertem olyan kertvárosiakat, akik hétszámra nem mentek be a városba és akkor is, csak, ha nagyon muszáj volt és úgy siettek vissza, haza, mintha messzi idegenben jártak volna.

Hiszen ott is jártak, idegenben.

A német háborús masina erejének teljében volt.

És ott, a kerítés mellett, azt mondta az eltört karú Szaulics:

— Győzni fogunk!

Pedig akkor még nem is tudtuk, hogy az erdőkben és a hegyekben már elindult a győzelem.

Hám, a részeges asztalos és részeges felesége kitűzték a kertvárosban a nyilaspárt zászlaját. Ők voltak a kerületi nyilaspárt vezetői.

Frida, a vénkisasszony tanítónő áradozva lelkendezett:

— Nem baj, hogy a főméltóságú úr most nem jött el közénk... A fontos csak az, hogy tudjuk, hogy ő van nekünk...

Dobojné hangja megtelt gyűlölettel:

— Képzeld, szerbül köszönt nekem, pedig tud magyarul. Biztosan komitácsi...

Frida felsivított a kötése mögül:

— Fel kell jelenteni... fel kell jelenteni!

Éjszakánként durva csizmák kopogtak az utcákon.

Pedig Szerbia erdői már szabadon lélekeztek.

*

Bombák hullottak Szegedre, a Szentháromság-úton néhány ház összeomlott.

A romokat munkaszolgálatosok és foglyok takarították. Az egyik ablakból ismerős arcok mosolyogtak felém: szabadkaiak, politikai foglyok.

Sápadtak voltak, kiéhezettek, de a szemükben piros öröm csillogott.

Később a vasútvonalon dolgoztunk. Hetenként egyszer, amikor a szabadkai vonat befutott — és éppen ő volt az inspekciós mozdonyvezető — Márics kihajolt a robogó mozdonyról és balöklét fölemelte.

Így hozta el nekünk, raboknak, a szabad földeket, a szabad hegyeket, a szabad jövő üdvözlését.

És utána erősebben markoltuk meg a csákányt és úgy ütöttünk, mintha oda ütöttünk volna, ahová kellett volna, ahová testvéreink ütöttek.

Nem, én nem voltam hős, de szerencsém volt ebben a rövid életben, sok hőst megismertem.

Tegnap is beszélgettem eggyel. Lehajtott fejű, halk, szerény ember. Azt hinnéd hivatalnok, könyvelő talán.

Ott volt Bolmánánál.

Bolmánról beszélgettünk, a Petőfi-brigádról és a testvérbrigádokról és arról, hogy úgyszólván fegyvertelenül, napokon át visszatartották az utolsó harapásra készült német kolosszust.

És, hogy másnap már volt fegyverük. Az ellenségtől vették el.

*

Itt vannak velem az én hőseim: holtak és élők, És velem van, bennem él a tanításuk, a holtak és az élők tanítása:

A nép legyőzhetetlen.

Konyovics Milán: Rajz

DEBRECZENI JÓZSEF VERSEI:

LEVÉL EGY TÁVOLI KÖLTŐTÁRSAMHOZ

Értlek testvér! A toll bogáról émely ónja cseppen,
Így legyen hát! Szemétre vesd a nádat!
A szajkóhad cserregjen tovább esetlen,
Te vondd csak felvonóhidad, nyeljed csak néma vádad.
Közöd ne légyen velük! Taktusra lelkendeznek ők s ukázra
Lélekből-lélekzettet nem adhatnak hát ezért sem,
Dagály a dogmák körén, helyben bokázva
Egy nótát fújnak egyre, rajta, hogy bálvány értsen.
E vázemberek, sípládán lógó fancsal törtetők
Tudnak kárálni kicsinylő szólamok szemetjén,
De torz dalukból bombászt lehe bög.
Barbárok ők; szent televénybe szabadult vadak
Cammogjanak, ha nem születtek kecsre
Barmolnak ádázul a szép szón
S fel nem fogják, frakkot miért hord a fecske...

Igazság testvér! Állj meg te is, hol megáll az ép ész,
Ki ennen bányád vájatin keresnél,
Nem, százszor nem! Nem vagy plakát, se géprész,
Költő vagy, több se kevesebb, testvér!
Ennen bányádban csillog az ékkő, Buddhák ölében
Szikkadt meder bitang kavicsa kall csak.
A szén is benned, a kéneső, a horgany,
Minden mi előre mozdít. Szürkévé aszol a porban
És gúzsos kézben fáklyád hogyan is tartsad?

Ne essék tévedés! Akarnád te is, ahogy írva van:
Vesszen a forma, ha önös, ha közhelyen ríktó rongy zománc,
Vesszek szeméten, ha nem mozdít hegyet szavam.
Ha nem hintál tonnás harangot rím és asszonánc;
Csak úgy legyenek, ha szóznak szíve van!
Igaz nagyon. Legyünk ébresztők, szemfüles várták,
De ők az őrhelyet, égberöpítő, szent zúgot,
Hol a nagy jelenésre várunk, prostituálták!

Enyvbüzü műhellyé lett a bástyafok alattuk;
Ligetünk kocsmává s konccá sovány falatjuk.
Otvöznének, de anatómát rikoltni karban
Könnyebb s bőmondhatnékos középszer jászlán cibálni abrakot.
Idillt idézni örökkön, ha mord vihar van
Akkor is s lélek szelének sohasem tární ablakot...

Kik ők? Namiskártyásai

Titkos játszmának. Kaptatnak tétován
Atjátszott kártyák cinkjén: béna szón
Múzsájuk egyenruhát hord s oly sovány,
És sápadt, mint a téli hold, az ón ...
Te még költő vagy. Bizón, szabadon
Búhatsz páncélba, zenghetsz védtelen.
Tárhatod vasnak melledet;
Máson nevethetsz, sírhatsz magadon;
Zokszó lehetsz és vád és védelem;
Szállhatsz pokolra, járhatsz felleget...

Te se a puszta falnak papolnál testvér!

Föld oltárára borulnál rá puhán,
Szednéd a markot te is a mesgyén;
Véred a munkás, ért az mindahány:
Az üvegfúvó, szerszámlakatos,
Hengerkovácsnak csengetsz csengetyüt,
Szavad mint csille szén-esőben: csatakos;
Téged is vájár szene fút!
S hogy bárány-szépség színarany gyapját keresnéd Jázon,

Szebbet épít az ács, oromfő léssz a házon.
Ő is megért, ne félj. A szónak rése van,
Kertész a hang és oltókése van;
De hang legyen, ne málé fülbe vatta,
De hang legyen, ne kócos ebugatta,
Ne petyhüdt visszhang károgó lemez,
Hang, mely madár: sas, páva, fürge csíz
Hang, hogy emberszív szele hordja szét,
Hang, mely színt ölel, erőt ütemez
Két szárnya ép és bőbitája szép
S lelkez lehéből édes ámbraiz...

Ha nem hagyják, hát ne hagyják. Legyen!

A te szavad nem szeméten szedett,
Valóságod nem koldúsrongy szege.
Szikkadjon a szó inkább tollhegyen,
De mindörökkön legyen összetett:
Élmény és éned összege!

VERS KOREA TELÉRŐL

A váltás későn érkezett,
A gránic elhagyott,
Szellős is volt a vértezett,
Az őr hát megfagyott.

Nincs asszony, nincs gyerek;
Hideg fegyvert ölel,
Gaz kilométerek
Hírét se viszik el.

Az őr hát megfagyott,
Sisakján jég a gomb,
Nem hasal vezényszóra;
Nem hős már s nem bolond.

Hogy itt fekszik, jeles
Kígyó játszik hasán,
S feleletet keres
Az ég varrottasán.

Markában kővé vált kenyér
S csak néz maga elé,
Hólé csorog a köpenyén,
Hej, szennyesszürke lé.

Nincs ellensége már,
Sok barát ráborul;
Fejénél farkas áll,
Bámulja jámborul.

Sarából obulust a szél
Nytott szemére vág;
Képén hó hullafoltja kél:
Szép viola-virág...

Siratják mindenek,
Köd von köré tetőt;
Éber csillagszemek:
Káromló tüntetők

Holdról törnek követ,
Éjről gerendafát,
Beverik az öreg
Úristen ablakát...

KÖLTŐ

Keresd csak omlott tárnák rétegét
Gyász közetében emlék ereit,
Szittyos tó tükrén távol kék egét
Pereld sorsoddal igaz pereid,
Ha rémítgető, értelmetlen estén
Hideg bolygókról pereg a nemesfém
S ködben lovaznak boldog eleid.

Rejtett esztendők rozsdás lelőhelyén
Kincset keress: molnárkék ékkövet
Gyöngy aureólát mult havas fején,
Ki útbaejt a semmiből jövet...

Költőnek tündért fest a pára;
Kincset keress, hisz jussod kicsi volt:
Tapló voltál; mogorván kicsiholt,
Hóhér idő gyujtott veled pipára.

VITÉZ MIHÁLY VÁROSA

Évek kanyarján hányszor visszanézek
S a képkeretben egyre szebb leszel;
Feléd hajózom, városom, te délceg!
Déliab jachtján ringó Debrecen!

Nagyerdő: lombos, régi rejték!
Kollégium: poézis enyhe réve!
Homok-Kánaán, el nem felejtlek,
Te adtál nékem szívet cserébe

Nálad felejtett gyermekségemért,
Hol tárogatót rikatott a távol
És felszántotta költők lábnyomával
Az ódon utcák álmodó kövét.

Ódát skandál az Erdő fasora,
A Péterfián vén diák oson.
Sehol se várja szegényt vacsora:

— Vitéz Mihály bolyong a városon!

Ott meg egy köz. A teátrumra néz:
Két, mélyen alvó, apró ablakot
Földszintes portán folyondár becéz:

— Ehelyt Petőfi ifjú úr lakott!

Amott Arany segédaktor korában
Rollát körmölt, meg színlapot.
S a Csapó utca daltermő porában
A rövidlátó Ady járhatott!

Évek kanyarján mindegyre nézlek,
Kőben keresném nagyságos szíved:
Kincses kelleme nemzetes Vitéznek,
Respublikája jó Petőfinek!

Szemem behúnyom, ütemre lépek,
Diáksapkámat loppal felteszem.
Legényidőm selymére képet
Édes rimekből szóttél Debrecen!

APÁM MESÉLNI SZERETETT

Apám mesélni szeretett. Szelíden lejtett szép beszéde,
Szólt vándorlegény-időiről. Mint volt ő egykor ifjú, kóbor.
Hej, mennyi furcsa fortély, baj, jaj, kaland ötlött eszébe!
S csordult szava oly méltóságos izzel, mint az óbor.

Mi meg hallgatni szeretünk, Mint kellemzi meleg szívével
Az éhkopp-nyelte vándoréveket,
Inség fametszetét miként fedi derű színével,
Jaj, mennyit gyaloglott, gyalult, hitt, szenvedett!

Tányérját este félretolta olykor. Fájó hátát öreg széknek vetette.
Kedves szerét: a régi zsebkést is tünődön rakta félre.
A kérges kéz elfáradt szemhez ért. Újságját már letette
S mesélt: — Húsz éves volt és nyolc hatos a bére...

Kit szolgasors korán világgá kergetett,
Így látom őt ma is: regélő, jó apám:
Az elnyűtt férfit látom s a szolgagyermeket
Egy kifosztott élet szobortalapzatán!

Konyovics Milán: Szénagyűjtők (pasztel)

LŐRINC PÉTER:

Beszélgetések egy árnyképpel

Nem azért írtam őket, hogy nyomdafestéket lássanak. Magamnak írtam a verseimet — önbátorításul is néha, ha percekre, órákra kihagyott az erőm a fasiszta haláltáborok országában, ahol rádírányította az őr a géppuskát az őrtoronyban, ha farkaséhesen (de szörnyen keveset fejez ki ez a szó) átvánszorogtál a drótkerítésen, hogy csipkés-szélű kelkáposzta-levelet lopjál a kertben, a szádba vedd, hogy valami, akármilyen íz érezz. Kellett néha a bátorítás és ezt a bátorítást önmagamból, mélyen szunynyadó tartalékerőimből kellett merítenem. Ez a tartalékerő volt a »Csillag«. Ha bennem is élt csupán, ott állott mellettem, segített, erőt adott és így soha, pillanatra sem tántorodtam meg. Ezért, erre kellett a vers, arra, hogy kibányássa belőlem az utolsó csöppet is, mert arra is szükség volt a haláltáborban, ahol négy évig laktam. És másik célját is elérte a vers. Sikerült kicsempészni őket a táborból és illegálisan eljuttatni az élő Csillaghoz, aki — bús Solvejg — várt, erőt adott és megtette a tőle telhetőt a maga környezetében is. Ott is megtette a vers a magáét: bátorított, hitet őrzött, erőt konzervált. Nem sajtó alá szántam őket. És ma legyenek kordokumentumok. Dokumentumai annak, hogy a fasiszta táborok kellős közepén a jugoszláv hadifoglyok dolgoztak, harcoltak a maguk módján és — kultúréletet is éltek, Szerbül és magyarul. Jó pár ezer tisztet és legénységet is neveltek át, elérték azt is például, hogy visszatartottak mindenkit a munkától a fasiszták számára, megteremtették a kapcsolatot a Párttal és Antifasiszta Tanáccsal és noha Dráza fasisztái az összes táborokat tartaléknak szánták (»Majd, ha hazaérkezünk, átveszszük a hatalmat!), sikerült hazahozni az embereket és annyira átnevelni és tájékoztatni őket, hogy itthon semmi sem volt részükre idegen a négy évi tábori élet után sem. Mert nem voltunk elszigetelve. A drótsövény erre a célra kevesnek bizonyult. Megharcoltuk a magunk harcát a magunk frontján. De hogy ez könnyű volt, hogy az éjszakáknak könnyű volt az álmuk? Hazudnék, ha ezt állítanám. És ez volt a vers feladata. Megteremtette — éjjel — a nappal harmónikus, dolgozni tudó emberét. Így kell olvasni ezeket a verseket. S ha van némi költői értékük is — annál jobb. Hogy egész ember van bennük, az bizonyos.

Nyár volt, de az Északi tenger partjától nem messze, ahol állandóan érezhető volt a gyors északi szél és állandóan gomolyogtak a fekete felhők, — hideg telet érezték a hirtelen kiéheztetett, leromlott, lerongyolódott emberek. Aki erős, tohonya ember volt — 30 és 40 kilókat is lefogyott pár hét leforgása alatt. Közben mutogatták a tábor melletti kiserődöt: Kommunisták, német kommunisták voltak a háború előtt a táborban és abban az erdőben géppuskázták le őket. Az alattam lévő ágyban

éppen éhenhalt egy hatvanesztendő fogoly. Nem költöztem le a helyébe, nehezen, de még sikerült feltornáznom magam az emeleti ágyba. És volt már néhány csoportom, akikkel dolgoztam. És volt annyi erőnk, hogy ilyen körülmények között, megtagadtuk az ebéd elfogyasztását, hogy leplezzük az ebéd-tolvajokat. Az őrség persze bejött a táborba és azt énekelte menet közben: »Wenn Judenblut vom Messer spritzt!« (Ha zsidóvér fröccsen késünkről!) Szörnyen le voltam romolva. A csoportommal végzett napi egy óra munka után és a napi séta után — amit kötelességnek tartottam, mert kezdődött az orosz háború és lelket kellett önteni az emberekbe séta közben — lerogytam ágyamra és mozdulatlan feküdtem egy darabig. Azután appel előtt, amelyen sokan lerogytunk, összeestünk, hasrafekve, ott az ágyon, olvastam Eckermann beszélgetéseit Goethével, egy barátommal fordítottam és magyaráztam azokat. Így írodtak a »Beszélgetések egy árnyképpel« első ciklusának versei. Hármát mutatok be közülük.

I. ciklus

3.

Nyáron tél van,
Reggel dél van,
Zörgőcsontú, tetűmarta éhség.
Akarlak álmodni,
álomba ringatni:
Nem látlak —
Elmarta képedet az éhség.
Csillagom látsz?
Csillagom vársz?
Élsz testvér — túl éhségen, rémségen?
Várjál! Jövök.
Hívj! Röpülök.
Hozom a holnapot
Kit sóvárgunk régen.

4.

Egyek vagyunk testvér az emberrel:
Vele együtt szabadulunk fel.
Az éjjel álmodtam:
Egy fogason lógtam
s mellettem a szögön
lógott a ruhám.
És láttalak, testvér,
melletted álltam én,
láttam, símogattad
testemet puhán.
S mindaketten tudtuk:
Eljön az idő — fogasról leszállok,
talapzatra állok
és keblemben hordom
izzó, fényes napod.
Ki nevét viselem?
Jó testvér, türelem!

Én — vagy más?:
ember leszek, ember vagyok.
Csillagom látsz?
Csillagom vársz?
Élsz testvér, túl éhségen, rémségen?!
Várjál! Jövök.
Hívj! Röpülök.
Hozom a holnapot
kit sóvárgunk régen.

5.

Koporsó-szűk faláda az ágyam.
Mellém fekszel Csillag? Nincs helyed.
Maradj le, testvér!
Az öleléshez se erőm, se vágyam!
Sodor a szél, súlytalan hópelyhet,
Lehorgonyozni Csillag te se tudsz.
Maradj le mellőlem, testvér!
Mert lemarad test és lemarad vér!
Ha magadban is, asszony —
mindenen túl éljél!
A holttesteket rázzad ki testedből.
Tiszta maradsz, ha tőlem messze futsz.
Élj és örülj
és könyörülj
rajtam, koporsós halotton.
Élj és ölelj
én, bús röhej
hadd maradok le messzi utadon.
Bányászd ki Csillag — gyermeked testedből,
kit én neked többé nem adhatok.
Én vagy más? Hogy apja ki leszen?!
Mindegy már, asszony, ha anyává teszen.
Teljesedj ki a jövő felé Csillag —
Koporsóm váljék bölcsővé általad!

Azután Warburgból a fasiszta központba, Nürnbergbe kerültünk. És novemberben a németek és tábornokaink, fasisztáink aláírták a hírhedt »nürnbergi nyilatkozatot«, ebben arról volt szó, hogy elítéljük a Népfelszabadító Harcot és rendelkezésére bocsátjuk magunkat a német hadseregnek, hogy haza szállítson bennünket és csatába vessen népünk ellen, a Népfelszabadító Harc ellen, a Párt ellen. A tábor még nem volt megszervezve, csak kisebb különálló csoportok voltak benne. A legtöbb ember még tájékozatlan volt és el is voltunk szigetelve egymástól. A nyilatkozat kibocsátása után tették a barakok között csak szabaddá a forgalmat. Félnapunk volt határozat-hozatalra, agitációra a nyilatkozat ellen. A szörnyű éhség és szörnyű fázások idején, amikor halállal fenyegették azokat, akik nem írják alá a nyilatkozatot és az otthoniak, a hozzátartozók megkínzását és kivégzését is kilátásba helyezték, így is sikerült a tábor 10%-át megnyerni. Szörnyű lelki harcokat folytatott le magában mindenki. Részt vettem a határozat-hozatalban és a felvilágosító munkában. És biztosra vettem, — mint a többiek is — hogy pár nap

múlva kivégeznek. Bihálji-Merin egy hónapot adott magunknak. »Az alatt megírhatod a második ciklust!« — mondta és hozzáfogott arcképeink megfestéséhez, hogy legalább kép maradjon utánunk. Vigaszul asszonyainknak. Két verset közlök a második ciklusból:

II. ciklus (A keserű versei)

1

Im, eléd járulok.
Bús állatszemetem —
halálra-ért tulok —
most rádemelem.
Közeleg az óra:
virradóra, búcsúóra.
Hogy nálad maradjak?
Csillag, nem tehetem.
De eléd járulok
hittel, áhítattal,
beléd, az emberbe
vetett erős hittel.
Tudom: én elmúlok:
elsodort falevél
rőt pázsitra hullok.
De te akarattal
folytatod utam.
Te vagy bő kutam,
csergő hús forrásom.
Magam belédásom,
újra kicsírázom,
új bölcsőt érlelek.
Lesz új kert, új telek.
Hát eléd járulok,
nyujtom kezem feléd.
Idetelepszem le
Csillag, újra melléd.
Úgy, mint egykor régen.
Se földön, se égen
senki sincs velünk.
Im, eléd borulok
fogd át csontos kezem,
kicsi munkás kezed,
erős, élő kezed
nyújtds felém, add nekem, —
utolsó nagy csókra.
Úgy hullok rá áhítattal,
mint soha, még soha
lovagi üres csók
jólápoljt kacsókra.

2.

Add a szemed, add a szád,
hadd csokolom mostan rád,
hadd csokolom mostan át
hitem és erőm beléd.

Mert most nagy-nagy nyugalom
 fog körül, mint jó álom
 s oly jó kúszált bús fejem
 (vár rá tested, hús halom)
 elnyújtani testeden.
 Igen, nagy-nagy nyugalom
 tölti be teljes valóm:
 Megfürödtem a hajnalban,
 megfürödtem friss harmatban,
 Harmadszor is feredőzők:
 Csillag, tiszta hús hamvadban.
 Csillag, tested fényében.
 Tiszta szent nagy nyugalom,
 mint leállott szélmalom
 lengi körül testemet.
 Átcsókolom, rádcsókolom
 (ahogy átfogsz, drága ollóm!)
 hitemet,
 legszentebb és legerősebb
 megtisztító tüzetem.

Odahaza folyt a harc és mi is megtettük a magunkét. Nürnberg után, Osnabrückben már megszerveztük az egész táborát és amikor büntetésből — az örök a vonatban majdnem annyian voltak, mint mi, de megnyertük őket ügyünknek és mindent elmondva, azt is megsúgták: Stryjbe megyünk, a Szovjetszövetség egykori területére és ez a Mi Katinunk lesz, a mi nagy sirvermünk, — szóval, amikor büntetésből Stryjbe helyeztek át, ott kénytelenek voltak az országból, a nép dühe elől, táborokba menekült véreskezű Drázsapárti »Vojvodákat« közénk vetni, hogy ellensúlyozzanak és végső esetben — végezzék kötelességüket. Alig egy hónap leforgása alatt átvettük a táborban a hatalmat és folyt a munka tovább. Strassburgban már urai voltunk szinte mind a két földalatti erődítménynek és a Drázsapártiak — fegyverkeztek ellenünk, miután névjegyzékeinket már régtől fogva odacsúsztatták a németeknek. És Strassburgban már érintkezésbe léptünk az összes többi táborral. Persze egynéhány táborral már Osnabrückben felvettük az érintkezést. Készülődtünk arra is, hogy érintkezésbe lépjünk a francia partizánokkal. Azután — megállt az oly régen várt második front és a németeknek újból, volt idejük hozzá, hogy — mint pár hónapja az oroszok elől Strassburgba, most a franciák elől keletre, Pommerániába, Barkenbrügge-be dobjanak át. Vártuk az orosz csapatokat, dolgoztunk, felkészültünk és — tudtuk, hogy 1100-an rajta vagyunk az újabb halál-listán, hogy az már a Gestapó parancsnokság előtt van. Azután arról értesültünk — mindenütt voltak embereink a németek között — hogy a listákat vizs-zaküldték — bizonyos formai hibák miatt. Mindez 1943-ban 1944-ben történt. Felszabadulásunkig. Közben — mindenről tudtunk, tudtuk, mi történik odahaza, általában és az ismerősök körében. Hiszen éppen a nürnbergi nyilatkozat idején — akasztották Ottmárékat. De összesírtunk akkor Cvetkó és én, akik Osnabrückben összekerültünk. És értesültünk a januári újvidéki razzjáról — egyik szobatársunk családjáról hozzánk, nem az ő nevére érkezett egy levél, nekünk kellett tudomására hozni, hogy apját, anyját és még két családtagját legyilkolták Újvidéken — ott élt velünk a novemberi akasztások egyik áldozatának öccse is, akinek bátyját, magyar író, Ottmárékkal végezték ki. Még tán október-

novemberben értesültem a becskerei rémségekről is. Sógorom kivégzéséről, Rózsa és Kócsa (Sulmann Rózsa, Kócsa Kolarov) kivégzéséről a harc első napjaiban. Alig volt nap, hogy valaki ne kapott volna halálhírt. Angya haláláról (Noje Zsivánovics egykor szürrealista festőművész felesége, tanártársam) véletlenül csak három év múlva értesültem, talán akkor, amikor Krum agyonütéséről is a zrenyanini »kórházban«. Egyre inkább megtelt a temető bennem. Anyám haláláról is tudtam már. Nem, a tudás csakugyan nem mindig nagy öröm. A szervezet tartotta mégis bennünk az erőt, különösen a mi szobánk, a híres »sedmica« (osnabrückeri 37, barak 7. sz. szobája), amelyről Bihalji-Moin is megemlékezik regényében »Dovidjenja u oktobru«, (Viszontlátásra októberben) és tartotta bennünk az erőt a bennünk lévő életerő tartalék, amelyet a vers útján igyekeztem napról-napra kibányászni, kiásni magamból. Ebben Csillag nagy segítségemre volt. »Ide kölcsönözte az erejét«.

Erről szólnak a harmadik és negyedik ciklus versei, amelyekből 6-ot ideiktatok. Igaz, őszinte versek és megtették a magukét is. Mert hazudik az, aki azt mondja, hogy könnyű szenvedni, még barátok között is. De csak barátok között, elvtársak között lehet végig kitartani. És aki egyedül is kibírja, az oly szörnyű belső tartalékok fölött rendelkezik, amelyeket csak a bennünk élő embereink, barátaink, elvtársaink tudnak mindig a kellő izzási fokon tartani. Ezt jelentette tábori költészetem.

III. ciklus

7.

Ezt a ritka eset
mikor barna tested
csillagokat gyűjt —
új kút — s érásásra,
erőbányászásra
most újrateremttem.
Látod Csillag, látod magad?
S mikor tested örömet nyújt
tudod-e, látod-e,
hol végződik a kék tó,
hol kezdődik szemed,
hol tükrözik benned
kék ég tiszta boltja?:
Mert mindez van,
mindez nem volt-ja
testünk örömének.
Zúg-zengjen az ének,
harsogjon az öröm.
S bár a követ töröm
öröm zeng, öröm zúg
véremben. Szavad bűg
és diadal harsan.
Bűg szavad, szól a dal:
harsogó diadal!
Látod magad asszony:
Zengő nap, hogy csókol
Ohrida tavába?!

Csak a hírek, csak a levelek.
 De köröttünk sötét, zárt telek.
 Csak gondolatban, vágyban egyesülünk.
 Túnya-tétlenül ágyunkon ülünk.
 Kint harcolnak,
 kint élnek, építenek
 s a hullt helyekre
 kellene
 az új emberek.
 Mert a terek
 rengetegek.
 Hullanak, jaj, az emberek
 s a nagy erdő, a berek
 új anyagra vár.
 Nélkülünk tán úr tátong
 kidőlt bajtársak helyén.
 Múlóban a nyár,
 köröttünk, víz, sár.
 Bámulunk üres aggyal,
 fejünk, mint a gong
 cseng-bong, zeng, king-kong.
 Ülünk-fülünk,
 mint az agyagharang.
 Lábunk indulásba lendül —
 az ór a géppuskánál fent ül
 s fényt vet aszott testünk köré.
 Nem vehetünk részt a harcban,
 építenünk nem szabad.
 Még a szavad sem szabad.
 nem éri el hű harcos társad.
 Átszúrt testeden érzed a nyársat.
 Mért éltél? Jaj, mit tettél?
 Tétlenkedtél,
 lustálkodtál,
 álmodoztál.
 S most csak ez a tulajdonod:
 nincs barátod, nincs rokonod.
 Csak a hit tartja a lelket
 s egyre az egyet kérdezed:
 Marad-e rád még feladat?
 Maradnak-e üres telkek,
 hol te lehetsz a pallér?
 Irigyellek, jaj, testvérek!
 Vajjon időre beérek?
 Hitem küldöm: Jószerencsét!

(Írunk és csinálunk történelmet,
 Nagyot nem merünk,
 a szó a fegyverünk!
 De szó formál embert és korszakot!)
 Foglyok vagyunk, rabok,

leszámolt darabok,
csak leolvas bennünket az ór.
Soha szabadabb
nem volt rab s vadabb,
mint itt,
hol fényt ránk a reflektor
vet,
mint itt,
hol nem virrad ránk új kor
s a régi temet.
Mert itt a rab
új törvényt szab.
Lakat mögött új kort prédikál,
Mert ma minden lakat
szül új hatalmakat,
dönti azt, amely a fénytől elzár.
Írunk és csinálunk történelmet,
Nagyot nem merünk,
a szó a fegyverünk.
De szó formál embert és korszakot.

IV. ciklus

1. KÖLCSONOZD AZ ERŐD

Halkan halok meg,
nem zavarlak.
Csak kilépek életemből,
mint testről-hullt viseltes ruhából —
és többé nem akarlak.

Kilépek, mint sötét
emeleti erkélyről,
ahogy észrevétlen az üresbe
folytatjuk csöndes sétánkat —
és meleg szellő csap meg a mélyről.

Halkan távozom,
ahogy baráttól illik búcsútlan útra kelni.
Pedig fájna, ha halk halálom
nem vennéd tudomásul
s fel nem tett kérdésemre
nem tartanád érdemesnek —
vagy nem volna már kinek, felelni.

Mert szükségem van rád
s észrevétlen távozni sem tudnék,
ha nem tarthatnám számon tekinteted.
Szükségem van rád:
Mint táplálékra a testnek,
Mint vízre a kútnak,
utasra az útnak,
homályra az estnek.
Szükségem van rád,

hogy szépen élhessek,
szépen távozhassak —
— mintha csak valakivel versenyt futnék.
Mert gyenge vagyok nélküled:
Ha nem látom erőtlén,
ahogy hajladozol a viharban
és nem adom át csekély erőm neked,
hogy megállhassak gyökért eresztetten. —
Így, úgy állok, mint féligemelt falak-tetőtlen.

Halkan akarok távozni
millió harsány kiáltó halál közt.
Hogy meg ne zavarjalak.
Csak kilépek életedből,
mint hüvelyéből-hántott sikló mag, ahogy hull —
és többé nem akarlak.

6. EGY PERC HALLGATÁS

Most már megmondhatom
— három évvel bús halálad után,
most már megmondhatom:
nagyon szerettelek.
Mint minden embert s főleg talán minden asszonyt,
aki munkatársam multban vagy jelenben.
S aki ferde vállamra hullatja
fáradt madár-kezét.

Sokan, nagyon sokan vagytok,
Ki győzne titeket rendre felsorolni,
amikor egy perc hallgatással adózunk értetek
és amikor az egy perc
véges-végtelenség,
nem forma, nem üres unalom,
nem rossz-szabású póz,
amit kelleetlenül öltünk magunkra.

Sokszor kerestem a neved
tisztasszonyaink számos neve között.
Most már tudom mért nem találtalak.
De a tudás nem mindig nagy öröm
és a tudás nem mindig hatalom.
Ettünk mi mindketten gyümölcsöt a tudás fájáról
és elkeseredett a tudástól a gyümölcs
és elkeseredett, asszony, a szám íze.
Mert nélküled izlelem most tovább
az almát, tudás fájának gyümölcsét,
amely számodra sem volt az életnek fája.

»Máriától Veronikáig« — sok asszonyom, társam hagyott
keserű szájjal lígy magamra,
és sokszor nem tudom
mivégre lett bogáncsos kóró életem,
mért is magánykodik a nagy gyáva mezőn.

Elszégynlem magam, hidd el, sokszor,
ha néhanap, mint most, rajtakapom magam:
hogy még élek s néhanap örülök
s nem gondolok rátok,
akik az egy percben,
mind, jaj, el nem fértek.

Mert barátok között van még öröm-morzsa
s ha itt-ott asszony — esztendőben egyszer —
vagy gyerekszem csillanva testemre hull
és érő búzakalász ringatja el hullámzó szemem —
eltűnt halott asszony. Megvetsz érte?
Felróvod hibámul vagy igenlőn bólintasz
A haláltusától már kisimult arccal?!

Igyekszem ~~sz~~ülni, igyekszem gyűlölni.
De ha parancsolod, sem tudlak feledni.
Hiszen most már megmondhatom:
három évvel hős halálod után,
most már megmondhatom: nagyon szerettelek!

7. MI FÜGGŐLEGES?

Függőleges a fa. Az élő fa sudáran égnek tör.
Mi vízszintes?

Vízszintes a fa. A kivágott fa vízszintesen hever
s nem fogja el előled a napot,
de balzsamos levegőt sem termel, légéhes tüdődnék.

Mi függőleges?

Az élő, harcoló, járó, dolgos és ágáló ember.

Függőleges — az ember!

a felkiáltójel és a vessző, ami után még felemeljük a hangunk s el nem
[pihenünk,

míg a nemző férfi, a megtermékenyülő, meg a szülő asszony a vízszintesbe
Mert vízszintes az ágy! [feszül — és úgysis megveti a sarkát!

És nem csupán leajzott testet nyújtóztat magán

és vízszintes a bölcső

és vízszintes — a koporsó.

Meg a gondolatjel ami szünetet tarttat

és vízszintes a pont, ami elpihentet.

Mi függőleges:

Függőleges a sziklatermő hegység

és vízszintesen feszül a partok közé a híd, mert vízszintes a nyugvó
de függőleges a part és a karcsú torony [víz színe,

és függőleges a vízesés, amint dübörögve a turbinára hull.

Vízszintes a folyó tükre, ha hátán hordja a síkló hajót,

függőleges a vízszintes tengert fodrozató világító-torony.

Én ember vagyok: élő, dolgos ember

és függőlegesen feszülök térbe és időbe.

És egyre hajtogatom: Légy résen. Feszült figyelemmel legyen szemed az
az út vízszintes, [úton, az útnak hajlásán,

de te függőlegesen, derékszögbe hajoltan az úttal

állj rajta és figyeld hová kanyarodik.

Jó úton haladsz?

(Jó volna leerpnyedve elfeküdni, idegeket leájtani,
vízszintesbe beleveszni:

A föld vízszintes. Meg a folyó vize, amire fáradt hátad fekteted. A hullám
és vízszintes a fekvő asszony teste. [és a selymesfüvű pázsit

és — valldbe, igen vízszintes a koporsó is.)

Én járó-kelő, dolgos, harcoló ember, én ágáló futóbolond: Ember vagyok!

Szemem a vízszintes horizontot keresi, belevesz a távol kutatásába

és függőlegesen, állva, járva, feléje haladok és kérdem önmagamtól:

»Elég energikus voltál: kifelé és befelé? Önmagaddal, jaj, másokkal szem-
[ben? Gondoltál mindenre?«

Van benned gerinc, függőleges tartás? Függőleges gerinc, bátorság,
[kitartás?

(Csak egy napot megpihenni,

rőt avaron elnyújtózni,

nem gondolni semmire.

Tétlenkedni, semmit-tenni,

ráhullani sárga fűre,

szünetjelző gondolatjel

vízszintesbe hullva hűlni,

nem akarva és nem marva, belefalni az avarba.

Nem törtetve, törekedve,

nem muszáj-herkuleskedve.

Jó volna kicsit nem »élni« —

túrni hagyva, hagyni túrni,

hogy csak úgy mi bennünk »éljen«

s hogy ki vagy mi — másra bízva.

— tudatosság, idő nélkül.

Az idő függőleges,

a ritmus függőleges,

és függőleges a hang, harang,

de — vízszintes a betű!

A gondolat függőleges:

nem akarok gondolkodni,

csak túrni, zajló gondolatom:

legyek késő képek síkja,

hullám-vízió talaj.)

Mi függőleges?

Függőleges az árbóc, gyárkémény és naftatorony, a gerinc és a — föld
de vízszintes minden árnyék, a szél s nekifeszülő vitorla! [vonzása,
s vízszintes a nyugodt mérleg.

Bajtárs, mért vagy nyugtalan?!

Vízszintes a drótsövény! De —

Vannak, kik vízszintesben alkotnak

s függőlegesen dőlnek sírba!

Mi függőleges?

Függőleges a felhőkarcoló, függőleges a villámhárító

és vízszintes az anténna és minden hírvivő huzal,

meg a vágató vonat a végtelen hívó pusztán.

Függőleges az akarat és a tett

és vízszintes a méla vágy lila síkja.
Függőleges az ágaskodó ló, a nemző csődör,
de vízszintes a befogadó kanca s a magvaváró szántóföld!
Függőleges az ércolvasztó kohó, a víztorony, a gáztorony —
vízszintes a széles horizont s a távoli hegyek gerince...

(Jaj, jó volna boldog lenni,
egy-két kis napot örülni,
elheverni, mitsem tenni,
csak bámulni, csak elülni.
Bajtárs, mért vagy nyugtalan?
Vízszintes a drótsövény!
— de vannak, kik vízszintesben alkotnak
és függőlegesen dőlnek sírba!)

Mi függőleges?
— függőleges a kereszt, és jaj, minden akasztófa!
Ünneprontás?
Vízszintes a horizont,
vízszintes a fekvő asszony.

Egy-két kis napot örülj!
Végy nagy erős lendületet,
mint aki az égbe ugrik!
Az ugrás függőleges —
S maradj közöttünk a földön!!

MAJOR NÁNDOR:

Tűz a tarlón

Virágzott az akác, bódított a szaga, s az egész falu nyeldeste.

Ilyen időtájt, május közepén langyosodnak meg az estek nyáriassá, s ha már az akác virágzik, az ember is fölgyúri az ingujját, úgy jár a dolga után. Mert melegedik, jön a nyár.

Van ilyenkor munka a mezőn, de ha fáradt is az ember, nemigen fekédné le este, legfeljebb a szabadban. Mert este, ha már dobott a lónak éjjelre rágnivalót, a tunya legény is megáll az istálló előtt, s a satyakot följebb löki a fején. Arra gondol, hogy jó lenne valahol, egy gyöpös udvaron leheveredni. És valakinek az ölében elszundikálni. Jó volna.

Virágzott az akác...

A falu szélén, ahol az öreg Barcsi kertje mellett az a nagy sövény van, összetalálkozott két ember. Fiatalok, legények. Mintha centivel mérték volna egymáshoz őket, olyan egyforma testes. Nem az a fajta, amelyiken szinte rezeg az izom, hanem amelyiknek feszül a bőre. Csontosak. Tán el is mentek volna egymás mellett, de hirtelen megálltak. Pedig egyfelé vezetett az útjuk. Aztán jobban szemügyre vették egymást, hadd lássák, az-e az, akit gondolnak. Az volt.

— Jó estét Jóska.

— Neked is.

Ha nappal lett volna, akkor folya már a beszéd, hisz jóban vannak ők, nagyonis jóban, együtt kocsiskodnak a szövetkezetben, — de este találkoztak. Ennek meg nagy súlya van. Ez nagy baj, hogy egyfelé visz az útjuk. Így aztán olyan csönd lett, hogy hallani lehetett a szomszéd faluból a harangozást, pedig az ritka eset. Keserves egy állapot ez a hallgatás. Rosszabb a foghúzásnál. Pedig az se gyönyörűség.

Tabi Bandi kotorászott a zsebben, Révész Jóska meg odaszólt közben:

— Gyujts rá, de adj tüzet.

Amaz zavartan, szinte dadogott. Rendes hangja nem jöhetett, mert úgy állt a dolog, hogy nem jól állt.

— Én is ezt akartam mondani.

— Nofene. Hát neked sincs gyufád?

— Nincs.

— Ez baj. Így hát nem szilunk.

Itt aztán megint belebújt a nyavalya a tudományba, mert kifogytak a szóból. Állt az egyik, állt a másik. Már olyanná fajult a helyzet, hogy a Jóska ilyenféleképpel biztatta magát: no, Jóska, mit nézed ezt a bugrist, üss bele, hogy bepizskolja az inát! Még jószerecse, hogy idejében eszé-

bejutott valami. Hogy Bandi nem is olyan bugris. Bugris, bugris, hát, hogy is jutott az eszébe ez a szó? Nem tudta kitalálni, hát elnevette magát, s a bocskorával nagyot rúgott egy arra ugráló varangyba. Bandi is széthúzta a száját s nevetett. Amannak meg tetszett, hogy ez a saját kárát neveti tulajdonképpen, hát hahotázás közben tagolta:

— Mit ne-vetsz?

Megálltak kissé pihenni.

— Amit te. Hát te?

Ekkor Jóska arra gondolt, hogyha megmondaná Bandinak, biztos nem lenne olyan vigyorgó holdvilágképe. Nem állta, hogy még egyet ne kuncogjon, aztán meg hazudott jókorát.

— Azt, hogy... azt nevetem, no, hogy... hogy te is, meg én is a Boriskához indultunk, osztán most meg megálltunk.

Jóska nem bírta nevetés nélkül, de Bandi ugyancsak komoly lett. Tudta ő is ezt nagyon jól, de így szemtől szembe mondani mégis fura...

Aztán Jóska is megcsendesedett s félre-visszanézve a falu felé, letépett a sövényről egy levelet, azt rágcsálta.

— No, Bandi, gyűssz-e velem hazafelé?

Az zavarodott egykissé.

— Vagy ketten menjünk a lányhoz egyazon céllal?

Bandinak nem volt hazamehetnékje. No meg, akart valamit tudatni Jóskaival. Hogy ő nemcsak azért jár ahhoz a lányhoz, hogy járjon, vagy mintha sok lenne a bocskor talpa. Mert az ugyan nem sok egy csöppet se, bónra árulják.

— Jóska, tudod, izé, én nőszülni akarok.

Most aztán amannak is elege lett. Hátratette kezét, megrándult a szája. Mert itt bajok lesznek, ez így nem lehet tovább. El kell intézni, már úgysis egy hónapja kerülgetik egymást. Majdhogynem minden este. Végére kell járni a dolognak, elég ebből!

Kihúzta magát legényesen, s szép csendben mondta.

— Bandi, én is nőszülni akarok.

Hogy itt kis szünetet tartott, a szavak szinte csengtek a levegőben. Aztán folytatta:

— Osztán... máma ne is menjünk. Se te, se én. Mert, ha te szereted, hát én is... Majd vasárnap elintézzük a táncon.

Bandin látszott, hogy ideges, hogy föl van húzva, mint a vekkeróra. Egyre szuszogott, s szinte világított a szeme. Jóska még állt egy pillanatra, aztán lépett kettőt hazafelé. Akkor megfordult.

— Jössz velem?

Amaz tétovázott, aztán mégis kilépett. Mentek az első sarokig szótlanul. Nyugodalmat jójucakát mondtak s az egyik erre, a másik arra.

Jóska csak úgy mentében leszakított egy akácfürtöt. Éppen a házuk elé ért. Megállt, nagyot szít a levegőből. A szellőcske megsarkantyúzta a fürtös ágakat. Csak ez a nesz hallatszott, semmi más.

A legény messzire hajította az akácvirágot, befordult s úgy bevágta a kaput, hogy csak úgy zengett.

*

Búzaérés előtt a határjáró egyik napon még zöldesnek látja a búzát, kovászosnak vagy tejesnek a magot. Ha pár napig nem jár arra, nem látja, meglepődik, hogy lám, három-négy nap alatt kicsattant a búza, sárga a határ, beért a kenyér.

A gyereklány is növekszik. Gyerek az csak, elmennek mellette, észre se veszik. Aztán zsendül, pezsdül, egyszer csak kipattan a szép-

sége, termete, s csak csodálkoznak az emberek, hogy lám, ki gondolta volna... Aztán, mikor először megy a táncra, már nem állják az idősebb legények sem fölkerülni egy táncra. Pedig két évvel ezelőtt tán még szóba se álltak vele, elnéztek felette. Ilyenkor meg, tánc közben, rámosolyognak a zsenge lányra, hogy:

— Ejnye, lám, hogy megnőttél!

Csak ennyit mondanak eleinte, csak úgy ártatlanul, az idősebbek nyelvén, pedig tudja csoda, mit gondolnak. Ez már csak így van.

Aztán, ha az ilyen fiatal lány nagyon szép, akkor sokaknak tetszik, sokan végignéznek rajta és mindenki gondol valamit. Ki-ki mást.

Bencze Boriskával éppen így volt. Nemigen vették észre a legények, csak azon az emlékezetes első mulatságon. Az első nótánál, Turi János, a virtuskodó, erős legény végignézett a lányokon, csak úgy cigarettával a szájában. Megakadt a szeme rajta. Annyit mondott, hogy: hm. Eldobta a cigarettát és felkérte. Aztán így a többiek is. Szegényke irult-pirult eleinte. Aztán meg tetszett neki a dolog. Már mint az, hogy ez a legény is, meg amaz is, mindig jobban hozzáhozódott. Szegény fiatal lányka eleinte nem tudta feltalálni magát, hát mindenkivel kedveskedett. És ez volt a baj, mert mindenki félremagyarázta a dolgot. Nem szólt a lány semmit ellene, szégyelt szólni, aztán meg, mikor megnőtt, hát megszokta, hogy többen járnak utána. Tetszett neki.

Vasárnap este a táncon zsbongás van, ki-ki beszélget, a legények csoportokban. A lányok is csirregnek. A táncterem körül asszonyok ülnek s ugyancsak nézik, ki kivel táncol. Azok ezt tárgyalkják susmogva, mert hisz ez a dolguk.

— Takács Etust a Bagi táncoltatja, tán valami...

— Hát nem tudja? A multkor, kedden-e, vagy szerdán, — igen, kedden. Este megyek hazafelé, oszt...

Megszóal a zene. Mindenki táncra indul.

Az ajtóban két legény áll: Révész Jóska és Tabi Bandi. Egyik se mozdul, egyik se indul. Nézik Boriskát.

Jóska kihajtotta a kabátra az inggallérját, azt igazgatja. Bandin nyakkendő van. Tiszta ing szoritja rezesszínű nyakát, látszik, hogy szoritja. A legény kigombolja, lejjebb eresztü a nyakkendőt. No, az még a zsebbe is kerül onnét. Erősen úgy látszik a dolog, mert a legény nem jókedvű.

Allnak, egyik se indul. Mintha nem mernének egymásra nézni. De Jóska mégis odafordul.

— Visszamegyünk, Bandi? — és int az ivóterem felé.

Az nem szól semmit, de azért megy. Jóska után. Leülnek az asztalhoz, bort rendelnek. Isznak együtt. Jön a többi legény. Jókedvűek, hecelődők, s ez a kettő is vigyorog már. A bor melegít, nevetet. A bor vigasztal. A bor merészebbé teszi az embert, mulattat. Zsbong a társaság.

— Én nem tudtam, hogy Kaszás Imre úgy áll az Esztivel, — mondja az egyik szöke legény.

A melletteülő verejtékét törli. Épp táncról jöttek, az megizzaszt.

— Osztán baj az? Hadd legyen!

— De látom, hogy truccol a Kaszás, ferdén néz rám.

Turi Sándor, a vereses legény az asztal szélénél állva tölt a poharakba. Kicsit rózsáskedvű már.

— Bele kell verni a nyavalyás Kaszásba, majd lejjebb eresztü az orrát.

De már isznak is, el is felejtették hirtelen a Kaszás Imrét, mert Tabi Bandi valami nótába kezdett. Ilyenkor aztán beleharsognak a faragatlan, nyers hangok teljes tüdőből. Hogy ki bírja nagyobb szusszal. Mert ilyen a danolás módja.

Mulatoznak a legények jócskán, az órán le-föl nyargalász a mutató, múlik az idő. A két legény csak iszik, mulat-a többivel, de egyik se táncol. Jóska vigyázza Bandit, az meg Jóskát. Néha összevillan a szemük, de csak elfordítják. Mert tudja mind a kettő: ez az a nagy nap, amikor eldől, melyikük jár Boriskával. S már lehet akármilyen szép ez a multság, bármilyen jó is a bor, nem ér az semmit, erőltetett a jókedv.

Bandi izeg-mozog a széken, aztán int Jóskának. Félremennek. Megáll a két legény, egymással szemben. Bandi szól.

— Boriskával beszélni kéne.

Jóska hallgat, mert most arról van szó, hogy ketten oda nem állhatnak a táncterem közepén, hát akkor melyikük menjen?

— Majd én szólok hozzá.

Csattan a szó:

— Én is bírok.

Osszenéznek. Itt nincs orvosság, míg a Boriska nem dönt. Jóska a józanabb, higgadtabb.

— Hát akkor, majd ha hazafelé indul, megyünk mindaketten... Benézünk a táncolókhöz?

Benéztek az egyik ajtón, Boriska meg éppen akkor ment kifelé a másikon. Egy legényarc is megvillant az ajtó árnyékában, a keszeg Réti Balázsé. A két legény ismét összenézett. Hirtelen egyet gondoltak. Megfordultak s az udvaron át kiléptek a hátsó kapun.

— Megkerüljük őket, aztán eléjük vágunk.

Bandi csak ment Jóska után. Kiléptek jócskán, szaladtak is egy darabon. Faárnyékok, házak maradoztak el. Egy utcasarok előtt beállt Jóska a kapuba.

— Erre kell jönniök.

Vártak egy picikét, aztán tényleg jöttek. Balázs mesélt valamit, dörögött a hangja, Boriska meg vihogott, Bandi szája megrándult. Ökölbe szorult a keze. Ha most valakit megüt, az összerogy. Jóska figyelt. Szobor volt az arca.

Azok már a sarokhoz értek. Jóska kilépett a kapuból, Bandi utána. Balázs meglátta őket, hirtelen megtorpant, mint akit váratlanul ér valami. Aztán gyorsan megfordult.

— No, szerbusz Boriska, én erre mék, hazafelé.

Mire amaz a kettő a sarokra ért, Balázs már vagy húsz lépéssel odébb járt. Bandi levegőbe hasított az öklével. Majd szét vetette a mérget, hogy nem üthet.

— Hazafelé, Balázs? Hazafelé?

Az megállt. Megfordult. Nézett, mintha nem tudná, ki az.

— Te vagy az, Bandi?... Hazamék, persze, mert hisz már későn van. Jóccakát.

Ellépkedett. Még füttyürészett is, mintha meg se ijedt volna amazoktól.

Boriska úgy meglepődött, hogy szóhoz is alig-alig jutott. Hát ez meg mi? Bandi, meg Jóska együtt? És Balázssal találják. Most mi legyen?

— Együtt gyöttünk. Hát ti hová mentek, hisz nem arra laktok, gyertek velem...

De a két legény csak nem mozdult. Farkasszemet néztek. A lány meg közöttük.

Bandiba megint az az előbbi ütésvágy mászott, s már előre is dőlt. Jóska szétvetette lábát, s hátul összefonta kezét. Kemény melle előre dülledt.

— Na, gyertek, mit álltok?

Jóska most a lányra nézett, elmosolyodott szelíden.

— Innét sehová, Boriska, nem bizony, míg meg nem mondd, Boriska, melyikünk menjen... örökre... csak egy mehet...

A lány szinte megijedt. Elpirult. Elfordult. Aztán hirtelen mindakettő karját megfogta. Akkor meg, mintha szemibe szállt volna valami, azt dörzsölte. Jobbra-balra lépett, aztán mindakettőt hazafelé húzta.

— Ugyan, ugyan...

Bandi erősen állt, mint egy oszlop, azt húzhatta.

— Itt választanod kell...

— Ugyan, ugyan...

Bandi félretolta a lányt s feléje görnyedt.

— Nem tudsz választani?

Csönd, mint a kriptában.

A legény leeresztette a kezét, aztán odébblokte a lányt s hátraszegte fejét.

— Hát akkor az erő választ...

Aztán amahoz fordult.

— Jóska, állj ki, ha mersz! — s messze hajította kabátját.

A lány állt még egy pillanatig, nézett, tétovázott, kicsi szája szóra nyílt, meg becsukódott. Akkor hirtelen megfordult és futásnak eredt. Futott, a két legény meg nézett utána míg elnyelte a setét.

Bandi még föl se ocsúdott, Jóska még a lány után nézett ugyan, de már csak gúnyosan, Bandihoz szólt, de még csak felé se fordult.

— Hallod, Bandi, én nem verekszem Boriskáért. Csak te vedd föl a kabátod. Nem szeret az igazán se engem se téged...

Bandi nem akarta hinni. Az nem igaz! Jóska fél, hogy ő megverné, hát most le akarja beszélni a lányról. Nem fogja lebeszélni! Úgy fordult a másik felé, mint valami vadállat. Szinte parázslott a szeme.

— Miért?

Jóska már csak nyugodtan mosolygott, megsimította kicsi bajszát, és előrenyujtotta jobb kezét.

— Ezért!

Amaz megrökönyödött. Az ámulattól szóhoz se jutott. A kézben egy jó, kézhezálló bot volt, olyan rőfnyi.

— Látod, ezért, Bandi. Mert a Boriska is látta.

Erőt vett magának a legény.

— Hát aztán?

— Miféle aztán? Ha verekedni akartál volna igazán, olyat odaszóztam volna, hogy föl se kelsz többet, hiába vagy erősebb.

— Attól még szerethet a Boriska.

Amaz elnevette magát.

— Hahaha! Szerethet... Hallod, hát gondold meg mán: ha szeretne, akkor féltett volna, oszt kért volna engem, hogy jaj, ne verekedjete, jaj, ne! Vagy hozzád szaladt volna, hogy védjen.

Elhallgatott, várta a hatást. Az látszott is, mert Bandi ugyancsak furcsán hallgatott. Aztán folytatta.

— Én mondom, Bandi, Boriska nem szeret egyikünket se, rága ki a fene a szokását...

A másik úgy le volt forrázva, hogy nem szólt semmit, csak elfordult. Igazat adott, de bántotta az igaz, fájt neki. De már csaknem mutatja!

— Igazad van.

Akkor meglódult, fölterítette kabátját. Rázta kicsit, porolta az ujját, közben mondta:

— Hát akkor tényleg kibabrált velünk, szégyenszemre. Ha meg tudnák a többiek... Én meg még verekedni is akartam...

Így beszélt, de belül forrt. Egette a szerelem, fütötte, s lobogott a vére.

— Hallod, Bandi, mondok valamit.

Cigarettdát szedett elő.

— Na, mit?

— Azt, hogyha már így sikerült a dolog, akkor rá se nézzünk. Megérdemli, a keserűség ott egye meg, ahol van! — és belesuhintott a levegőbe.

Osszenéztek.

— No, Bandi, kezdet rá, osztán gyerünk mi is haza... Osztán senki meg ne tudja, mi volt itt, mert szégyenszemre...

Kezet csaptak, ki-ki a maga útjára tért, a maga utcájába. Csak a lépések kopogtak, nagy volt a csend máskülönbén. Mert van úgy, hogy a legény se danol, se füttyöl. Csak a maga gondja nyomja. Az egyik könnyebben veszi; piszkálja ugyan, de legyint egyet s aztán leván. Megnyugtítja magát, hogy a lány nem érdemel mást. De a másik keményen viseli a bajt, fáj neki, kínlódik, s csak annál jobban szereti, kínjában, szégyenében. Nem néz a lányra, kerüli és azt hiszi, hogy gyűlöli, gyűlöli teljes szívéből, — pedig akkor szereti legjobban.

*

A cséplés mindig ricsajos. Kemény a munka, nehéz, de hamar múlik az idő, mert egyre incselkednek. A fiatalok is, meg az öregek is.

Zúg a gép, alig lehet szót érteni tőle. A masiniszta olajos kezét a nadrágba törli, közben nagyokat pislog a nap felé. Erősen perzsel. A gép nagyokat nyel a kévékből.

A pelva-kaparó lányok por elleni szemüveget viselnek, s egyre firtogatják az orrukat. Porosak azok már mindenhol, még a blúz alatt is. A kévéhányók meg se törlik az arcukat, pedig folyik a sós izzadság, belep a por, toklász, csípi a szemüket, meg mindent. De azért csak viccelődnek, s ivás után fél bögre vízzel nyakonöntik a vízholdó lányt, mégpedig oly ügyesen, hogy az a keblére folyjon.

— Hahaha!

Odébb, a mázsánál a brigádvezető beszélget a masinisztával. Találgatják, mikor lesz készen a cséplés.

— Estefelé, — szól az olajosnadrágú.

— Talán lemegy.

— Nincs már a határban búzánk? — kérdezi Bencze Bálint a gépész.

— Van egy kisebb kocsira való, de az messzi van ám, vagy tíz kilométerre, tudod, a szenesi határban. Épp azon gondolkozom, ki menjen érte.

Aztán körülnéz, fürkészi, ki is van itt. Meglátja Tabi Bandit. Az jó lesz, lám, a szövetkezet legjobb lovait hajtja, három évesek, olyan élő tüzek, azokkal hamar megteszi az utat. Már oda is szólt neki.

— Bandi öcsém, kíméssz a Bajsi földjére, behozod, ami még ott maradt. Nem lesz nagy kocsival...

— Én nem bánom, csak jöjjön valaki adogatni.

A brigádvezető szétrézett. Ejnye, hát ki menjen, hisz minden ember foglalt. Ki legyen az, hisz az asszonyoknak is van munkájuk.

És éppen akkor jött meg Bencze Boriska. Két nagy kanna ivóvizet hozott. Tarka- virágos cicruha van rajta, fején pirosbabos kendő. Erett, szépalakú, erős lány, csak most látszik igazán.

A brigádvezető gondolkodott.

— Ki legyen?

Aztán, mint akinek észébe jut valami, a gépészhez fordult.

— Bálint, kimenne a lányod?

— Miért ne menne?!

És szólt a Boriskának, lépjen fel a kocsira. A legény meglepődött. De megnyugtatta magát, tőle ugyan jöhet, őt nem érdekli. A lány irult- pirult s azt motyogta, vizért kell mennie.

— Fontosabb ez, lányom. No, menjél csak, hazaérték az aratási bála! — szólt az apja.

Szegény lány kelletlenül szállt fel a kocsira. Igen, mert a kocsin Bandi ült.

Trappoltak a lovak. Bandi csak előre nézett, mintha minden figyelme a rohanó lovakon lenne. Pedig nem. Meleg volt nagyon, arról bal felől. Nyugtatta magát, semmi az. Ara se pillantott.

A mellettük elrohanó akácfáról két vadgalamb rebbent szét. Egy szállásról kiszaladt két hatalmas kutya. Veszettül ugatták a kocsikereket, majdhogy föl nem ugrottak a kocsioldalra. Boriska megijedt. A legényhez bújott. Az fölugrott, mintha parázs ért volna hozzá. Végigvágott az egyik ében, az vonítva kotródott vissza.

A csatornapartra értek, azon vezet az út egész kiig. A halak nagyon pipáltak, karikák peregtek a víz színén. Van, aki azt mondja, ilyenkor időváltozás lesz.

Boriska ölében tartotta kezét. Gondolkodott, csak maga elé nézett, ki tudja hová, tán a szoknyájaszélire...

Bandi a lovakat figyelte, s rémesen bizsergette valami. Rádöbbsent, hogy ő nagyon szereti ezt a lányt. De meg nem szégyeníti magát, arra nem fordul, ha megszakad is. A világért se.

A lovak fölött, a legyek hadával, vízióként libegett egy sötét este története.

És kiértek a tarlóra, hogy nem szóltak egy szót se.

De akkor már tüzesek voltak. A lány szemé csillogott. A legény melie feszült. Most mindjárt világ vége lesz, ha rá nem gyújt. Már füstölt is a cigaretta. A lány hajigálta fel a kévét. Tízet. Tizenötöt, húszat. Remegett, mint a virág, ha porosszájú méhecske száll rá. A lovak rém legyések, prűszkölnék.

A legény már nem is a kévét látja.

És akkor...

A legény a kocsi faránál áll, a lány feldobja a kévét. A villa csupaszon ágaskodik az égnek. A legyes ló kiugrik. A legény meghimbálódzik. Cigaretta a kocsin. Buffanás, sikoly. Borzasztó nyögés. Mint mikor a bikát letaglózzák. Aztán: jaj, jaj...

A lány fölugrik, ráborul a legényre, nyalábolja, öleli, de azt már kiverte a verejték. Ahogy öleli a legényt, véres lesz a keze. A villa nyugodtan pihen, ágán por fürdik a vérben.

Mint az örült, fölugrik a lány, majd leborul. Zokog, szorítja azt a vérest.

— Jaj... jaj...

A kocsi messze porol, a lovak suhannak.

— Jaj... jaj...

Fölugrik a lány. Kócos, a szája keserű. Alig áll a lábán. Örült feleséget érez. És úgy érzi, megszakad mindene, elvesz a szíve, mindene, de mindene.

— Nyö... hnyö... hnyö...

És akkor a lány elfordul. Futásnak ered. Szoknyája magasra csapkod, lábát kisebb a tarló. Csak szalad. Maga se tudja hová. Orvosért-e, vagy a világ végére. Mindegy. Csak fut, már a parti uton. Messze előtte füst, lobog a kocsi. Ó rohan. Liheg, már kovácsfujtató a melle. Szeme véres és kidülledt. Csak tovább. Talpába túske hasít. Csak tovább, tovább, tovább, egyre futni. Már olyan, mint egy égő pipacs. Egy láng előtte a határ. Minden ég, minden piros, akár a vér.

És mikor már semmit se látott, semmit se hallott, véginyúlt a part fűvében.

Úgy találták meg a szövetkezetiek is, csak akkor már fehér volt és nyugodt. Feje felett egy harangvirág bólogatott, tán muzsikált is. Szép csendesen, mint a lélekharang. Csilingelte a reziemet.

(A »Híd« irodalmi pályázatán második díjat nyert novella)

Konyovics Milán: Nyár (olaj)

BOGDÁNFY SÁNDOR:

Eső után

Elbeszélés

— Kopognak az ablakon, apjuk!
— Hallgass!!... Biztos ámodtá... Ki a fene kopogna ilyenkor?
Az öregasszony elhallgatott. A másik ágyban az öregember még egy kicsit mozgolódott, köhécselt, azután egyenletesen hortyogni kezdett. Az apró ablaküvegeken egyhangúan csorgott az eső.
Az öregasszony mélyet sóhajtott, behunyta szemét és a fal felé fordult. Ekkor újra hallotta a kopogást. Valaki verte az ablakot.
— Apjuk!... Hallja-é?
A hortyogás hirtelen félbeszakadt. Nyögdécselés, mozgolódás hallatszott a másik ágyon.
— Mi az mán megint?...
— Kopognak az ablakon, mondom!
Az öreg éppen valami káromkodást akart elereszteni, amikor újból, világosan hallatszott a zörgetés.
— Ki az? — kérdezte az öreg. Aztán feltápáskodott az ágyról, hátsán összefogta a gatyamadzagot és botorkálva elindult az ablak felé.
Kívülről férfimorgás hallatszott, de az értelmét elmosta az eső egyenletes csobogása.
A nyitott ablakban sötét árnyék állt. Katona.
— Jani bácsi, megismer?... Én vagyok, a Szávó!
— Hogy a csudába ismernélek meg, mikor az orromig se látok?! — dohogta az öreg.
— A Sztojsics Szávó, innen a szomszédból. Két évig együtt voltam a partizánoknál a fiával, a Palival.
Az öreg agyában fény villant... Most már teljesen felébredt. Kissé remegő hangon kérdezte:
— Mi van a fiammal, Szávó? Beszéjj!
— Holnap itthon lesz, Jani bácsi. Velem üzeni, hogy jól van, a sebe begyógyult...
— Miféle sebe, te? — csattant fel az időközben előrenyomult öregasszony hangja.
A sötét árnyék nevetve válaszolt:
— Nincs már annak semmi baja! Tegnapelőtt meg is nősült... Magával hozza az asszonyt is.
Az öregasszony sírva fakadt.
— Jaj, drága egyetlen gyerekem, Palikám! Jaj, csak hogy élsz, viruló virágom...

— Hallgass mán! — mordult rá az öreg. — Nem tudok beszélni a Szávóval!

— Nincs is már idő a beszédre, Jani bácsi, mennem kell. Visszontlátásra!

Elment. A nehéz bakancsok hangosan cuppogtak a sárban, aztán az eső hallatszott. Csak az eső csurgott tovább, mintha el akarná árasztani a falut.

Gyufa sercent.

Az öreg meggyújtotta a lámpát, sebtiben magára kapta ruháit, oszizmát húzott. Az öregasszony visszabújt az ágyba. Halkan szípozott.

— Szóval, a pártizánok között vót két évig... — motyogta az öreg.

— Tán amazokhoz a gyilkosokhoz ment vóna? — sírta el magát az öregasszony.

— Evvel nem is vóna baj! — mondta az ember s meleg büszkeséggel érzett a szíve táján. Most már értette, miért jártak annyit a nyakára a kakastollasok, miért faggatták őt is meg az asszonyt is, miért kutatták át az egész házat...

— Jaj, csakhogy hazagyön — nyöszörögte vagy már tizedszer az asszony.

— Hát igen — tört ki az emberből is. Az öröm dagasztotta mellét. Talán kitüntetést is hozhat az a gyerek, gondolta jólesően. Mindenesetre a legjobbkor jön, mert itt a tavaszi munka. Aztán a ház körül is sok a tennivaló, minden elhanyagolt, roskadozik. Már maga előtt látta fiát, a fiatal, izmos óriást, ahogy mindent elintéz, mindent elvégez.

De valami motoszkální kezdett benne. Majdnem meg is fedkezett erről!... Hiszen Pali asszonyt hoz... Hogy is mondta a Szávó? »Megnősült!« A végén még megtörténhet, hogy csak látogatóba jön, aztán már megy is vissza az asszonyékhöz. S akkor?... Akkor megint egyedül maradnának ők ketten, öregek. Cifra dolog ez!... Hogyan is tehetett ilyet az a gyerek! És kicsoda az az asszony, ki fia-borja?... Aztán már nem bírja magában tartani az indulatot s mikor az öregasszony már vagy huszadszor nyöszörgi: »Jaj, csakhogy haza gyün már!«, az öreg közbevág:

— De nem egymaga gyün! Mert hát éppen nem lenne baj, hogy asszonyt hoz, de mégis csak úgy illett volna, hogy velünk is megnézesse előbb, úgy gondolom.

— Pedig kaphatott vóna itthon a mi szájjúinkhoz valót akár tízet is! — jegyezte meg az asszony.

— Egy olyan gyerek, mint a Pali, húszat is!

Az öreg egészen indulatba jött. Végére is nem lehet csakúgy semmibe venni a szülőket, ő az apja a gyerekeknek, vagy mifene. Ezt a sértést nem lehet lenyelni, gondolta magában. Ágya egészen átforrósodott. Felállt. Végigjárta kétszer, háromszor a szobát. Aztán megállt az öregasszony mellett és meghúzogatta a kiskabátja alját:

— Örülök, hogy megvan, hanem ammondó vagyok, hogy ide ne tegye be a lábát! Menjen amerre lát az asszonyával együtt.

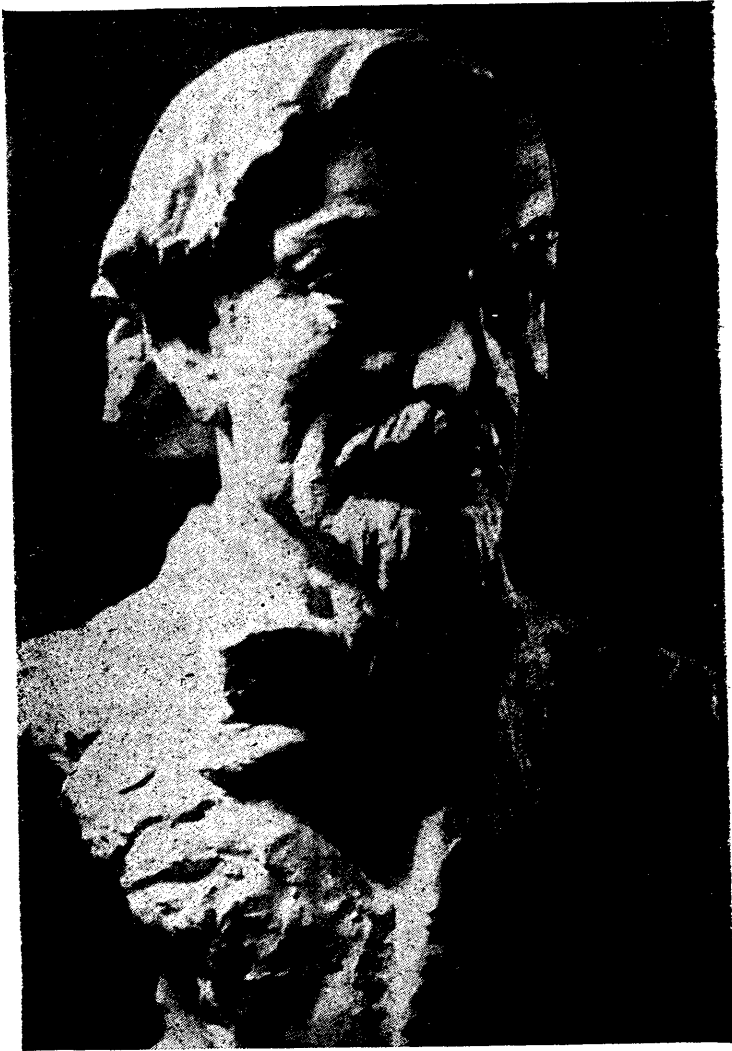
Az öregasszony szinte megrémült, hogy az öreget egyszeriben ilyen magából kikelve látja. Nehezét sóhajtott és szemébe ismét könnyek löpöztak. Csitítgatta:

— Úgy is lesz, no... Szedje a holmiját, oszt menjen.

— Jól monddod!... Menjen!

Csönd. Hajnalodik. Az eső is alábbhagyott, csak az ereszről hullanak időnként a kövér csöppek. Valahonnan az istálló mögül nyújtózkodva előjön a kutya és megrázza magát. A kakasok is megszólálnak.

Almási Gábor: Liszinszki

Ébred a falu.

Az öregasszony is fölkel, eloltotta a lámpást, az ágyneműt kivitte a tornáca. Szívében öröm és aggodalom váltották egymást. Jaj, talán csak nem maradt nyomorék? Vajjon lesóványodott-e? Vót-e meleg ruhája, a lelkemnek? Szólni azonban nem mert. Az öreg bőszen, magábazárkozva pőfékelt. A frustuk is ott áll előtte. Hozzá sem nyúlt.

Aztán az asszony mégis megkockáztatta:

— Azt beszélik, hogy vége a háborúnak. Itthon maradnak a katonák...

Az öreg szemöldöke felszökken... Felállt. Odavágta a pipát a sarokba és az ajtó felé indulva kibökte:

— Minálunk csak most kezdődik!

*

Elállt az eső.

Napsugaras tavaszi délelőtt köszöntött a falura. A fák, a virágok, a kislibák vidáman nyujtóznak az éltető fényben.

Nyüzsög a tavaszi falu.

Valahol a sarok mögül szekér zörög egyre erősebben.

— Gyűnnek! — mormolja magában az öreg és besiet a házba.

Egy pillanatra felhő fut a nap elé. Minden szomorú, szürke lesz.

A szekér megáll a ház előtt. Izmos fekete katona segíti le róla szöke, kékszemű asszonyát.

A felhő elmegy és újra kacag a nap.

A két öreg a nagy szobában ülve várta őket, mint két gubbasztó veréb. Valami különös érzelem nehezedett szikkadt lelkükre, valami értelmetlen, örömmel vegyes fájdalom.

Az öregember már harmadszor gyujtott pipára, de a nagy várakozásban rendesen megfeledkezett a szívásról.

Az öregasszony időnként szoritott egyet a fejkendőn, nehezeket sóhajtott s félrefordulva törölgette a szemébe lopódzó könnyeket.

Mindketten jól hallották, amikor a szekér megállt a ház előtt.

Az öreg felállt, odavágta a jobbik öklét a szívére, mivel az akkorát dobbant, hogy elmozdította a helyéből.

Egy lépést tett az ajtó felé. Aztán megállt. Hirtelen olyan érzés szállta meg, hogy el kéne bújni az ágy alá, vagy az almáriumba, vagy akárhová. Forgolódott, kapkodott, a székeket kezdte ide-oda tologatni, a pipát, a dohányt az ágy végébe dugta.

Az öregasszonyt is elfogta a rakosgatási láz. Igazítottak, tettek-vettek, úgyhogy egy perc múlva egész felfordulás volt a szobában.

*

Illedelmes kopogtatás hallatszott.

Az öregek halott fehéreké váltak, még a léleketük is elakadt és hirtelen izgalmukban leroskadtak egy-egy székre.

Nyílt az ajtó.

Előbb a napsugár fényes csíkja vetődött előre az ajtónyíláson. Egyre szélesedett a fénysáv, azután egészen világos lett és megjelent az egyenruhás Pali, oldalán a szöke, kékszemű asszonykával.

A mosoly lassan szürkült a belépő Pali arcán, látva a gubbasztó öregeket, akik alig hallható köszönéssel fogadták.

— Hát így várják édesapámék a messze utasokat? — mondta egy kis nehezteléssel. — Azt gondoltuk, itt jó meleg vár ránk, de úgylát-szik rossz helyen járunk.

Az öregember kiegyenesedett.

— Hallod-e fiam — mondta — hogy elgyüttél, jól tetted, de mert ilyen nagy bánatot hoztál ránk, mehetsz is utadra: az én házamban nincs semmi keresni valód. Ez ennek a rendje-módja. Harag nélkül elvállunk, no.

Pali kicsit belesápadt, de nem adta fel az ütközetet.

— Ha így vagyunk, megértem én a szót. Hanem mivel édesanyám meg se csókolt, őtet is megkérdezném: szereti-e még a fiát?

Az öregasszonyt szíven találta a gyerek, mert olyan zokogásba kezdett, hogy az utcára is kihallatszott.

— Hiszen megcsókolnálak én... hogyan csókolnálak... — mondta akadozva — hiszen gyerekem vagy... egyetlen vagy; de hogyha ilyen kegyetlen dógot tettél velünk... Méghozzá, úgy látom, nem is magyar lányt hoztál... az már az én szívemnek is fáj, mert mit mond a világ?

— Az ám!... Mit mond a világ? — vágta ki hadonászva az öregember. — Annál mán menyecske is többet ért vóna, aszondom.

A kis szőke asszony szelíd ijedtséggel jártatta szemeit egyikről a másikra, Pali meg összehúzott szemöldökkel hallgatta a kemény szavakat.

— Hát akkor megértettük, — mondta lassan, tagolva minden szót. — De mivel messziről jövünk és egy kicsit megéhezünk, valamit eszünk, aztán már megyünk is.

Megsimogatta a kékszemű asszonykát, pár szót sűgött a fülébe, aztán gyengéden karonfogta, az asztal mellé ültette és a konyha felé távozott.

Hármasban maradtak. A két öreg le nem vette szemét a szőkéről, a menyecske meg lesütötte pilláit a nagy nézés előtt.

— Üllátom, nagyon szégyenlős — sűgta halkán az öregasszony.

Egy kicsit nézték még, aztán megint az öregasszony szólt.

— Még kék kérdezni, hová való.

— Hová? Hát valahová a hegyek közé biztosan. Tudja a ménkű, hun járt a Pali majdnem két esztendeig?

— Szóljon mán valamit hozzá mégis.

— Nem szólok én, szóljál te, ha akarsz.

Az öregasszony megszólította, de az csak rázta a fejét, miközben kedvesen mosolygott mindkettőjükre.

— Úgy látom, csakugyan nem tud ez magyarul se — integetett az ember.

Az öregasszony szerbre fordította a szót, de akkorra éppen belépett Pali egy jól megrakott tányérral. Leült a párja mellé és elébe rakott minden jó falatot, de az csak vonakodott.

Az öregek hümmögve nézték.

— Még csak nem is hínak — sűgta az öregasszony.

— Nem megmondtam, hogy így járunk? Még majd a házbul is kizavarnak. Erigy, ülj legalább oda, hadd lássák, hogy mégis csak a mienk itt minden.

Az öregasszony lassan keringve odasompolygott az asztalhoz, az öreg meg mellé.

— Így már szeretem, — szólalt meg Pali. — Nem akarnék haragot tartani magukkal, ha már a halál torkából megszabadultam.

— A halálbul? — rettent meg az öregasszony.

— Onnan bizony... Három lyukat fűrtak a tüdőmbe a fasiszták. Ez a kislány mentette meg az életemet, ni.

— Hát veszedelembe vótá? — jegyezte meg csakúgy tessék-lássék, az öregember.

Palinak megeredt a nyelve.

— Egyik reggel azt mondja a komeszár, hogy futárt köll indítani a parancsnoksághoz. Önként jelentkeztem. Voltunk többen is, de engem választott, merthogy igencsak szeretett. Délután indultam. Elejibe jól haladtam, de estefelé tűzbe kerültem. Egy ideig hasaltam a fűben, de csak rövid időre, aztán máris megindultam tovább, mivel fontos üzenetet vittem. Ahogy fölemelkedtem, ütést éreztem a mellemben és elvesztettem az eszméletemet. Mikor később magamhoz tértem, alig bírtam lélekzeni. Azért csak föltápaszkodtam s elindultam az erdön át. Pirkadáskor olyan helyre érkeztem, ahol valamikor falu lehetett. Mintha fél évig ménékűvel verték volna, olyan volt az a falu: nem volt ott épségben még egy faszeg se. Ember után kutattam, de még egy fia élő egeret se tudtam fellelni. Aztán, ahogy kóvályogtam, sirást hallottam egy pincéből. Irányt vettem arrafelé. Volt mit látnom abban a pincében! Ez a kislány rítt ott, mellette feküdt az anyja, meg az apja, átvágott torokkal. A kislány csak ölelgette az anyját, pedig az már viaszsárga volt, meg csupa vér. Sok halottat láttam én édesapám, meg féllábú bajtársak jajongását is hallottam, de ezt nem bírtam ki — még a vér is kibuggyant a számon. Osszeestem.

Pali rágyujtott, az öregasszony becsukta tátott száját s megszorította a főkötőt, az öregember pedig kigombolta a kabátját.

— Harmadnap jöttem magamhoz egy tábori kórházban. Ott volt mellettem ez a kislány is. Ő kötözött be a réklíjével, ő hívta oda a bajtársakat, ő mentette meg az életemet. Mikor aztán fölépültem, megfogtam a kezit és magammal hoztam. Árva szegény, nincs neki senkije, csak én. Mivelhogy oly nagyon szeretem, hát nem válok el tőle semmiért a világon.

— Hát nincs arról szó se — hümmögte az öregember.

— Igaz — jegyezte meg ravasz hunyorgatással Pali — hogy nem tud magyarul.

— Majd megtanul — sietett közbevágni az öregasszony.

— Mondom, hogy én nem hagyom el a sírig! — erősködött Pali.

— Mondtam már, hogy nincs arról szó se — húzta közelebb a székét az öreg —, én mingyár is azt állítottam, hogy jól tetted, amikor ezt a takaros leányt elvetted. Nekem egészen a számíze szerint való, dehát ez a vén anyád vót ellene, ki tehet róla?

— Már mint én? Nem én mondtam mindjárt, hogy hét országban se lelt vóna különbet? — csattant fel az öregasszony és simogatni kezdte a menyé szőke hajját.

— Jó, jó, eriggy inkább, vágj le egy kacsát, süss, főzz, ne foglalj le mindjárt magadnak, né — dohogott az öreg, s azzal egy nagyot cuppanzott menyé homlokára, nehogy valamiben is alul maradjon.

A szőke asszonyka kipirult arccal kezdett melegedni az új otthonban, Pali meg úgy érezte, nagyon jól esne szívének, ha sírhatna egy kicsit, de harcedzett partizán létére ezt már mégis csak röstelte.

(A »Híd« irodalmi pályázatán harmadik díjat nyert elbeszélés)

SINKÓ ERVIN:

Confiteor . . .

(Folytatás)

A sztálini korszak egyik érdekessége, hogy a Nagy Tanítvány és tanítványai megukévá tették a kanti metafizika nézetét, mely szerint a »Radikalbőse«, a radikális gonosz létező kozmikus princípium. Vele szemben, mint Ahrimánnal szemben Ormuzd, a sztálini Szovjetunió képviseli nemcsak a szépnak, hanem az abszolút jónak is megtestesült definícióját s minden, ami a sztálini Szovjetunióval szemben, vagy ama bizonyos »hatalmas szárnyain« kívül áll, az többé-kevésbé a radikális gonosz megtestesülésének tekintendő.

A radikális gonosz egyik sajnálatos, rangsorban tudvalévően első, legsajnálatosabb emanációja a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság. Annyira első, hogy mint emlékezetes, még a nevét se vette szájára a szovjetek érzékenylelkű külügyminisztere, hanem ártatlan falusi kislány szűz szemérmével csak a »szörnyűséges ország« eufémisztikus kifejezést használta, mikor kénytelen volt olyan illetlen dologról szólni, mint amilyen ennek az országnak a megengedhetetlen és mégis letagadhatatlanul valóságos léte. A radikális gonosznak ez a szovjetuniói renaissance-a nagyjában és egészében a moszkvai perekkel kezdődött. A sztálini szocializmus szótárába akkor iktatták be az »emberarcú szörnyek« fogalmát az akkori államügyész érdeméből. A radikális gonosznak ez a sztálini szocialista dogmává avatása rendkívül termékenynek bizonyult s az államügyészek számára ékesszólási, a vádlottak számára pedig alázatosági lelkigyakorlatokra adott gazdag alkalmat a példaadó Szovjetunió mintájára — és rendeletére — Budapesten, Szófiában, Tiranában s holnap valószínűleg Prágában lefolytatott és lefolytatanó perekben.

A radikális gonosz princípiumát, a rossznak rosszért való buzgó szerelmét, mint vitathatatlan dogmát, már a békeharc alapvető ideológiájaként fogadta el a béke híveinek históriai jelentőségű varsói világkongresszusa is. A varsói világkongresszus, főleg azt domborította ki, hogy a radikális gonosz mennyire radikálisan gonosz, amikor kidomborította az angyalian békeszerető és angyalian önzetlen sztálini Szovjetunió szelíd jóságát, feltétlen békeszeretetét, élén a Népek Atyjával, kinek mint köztudomású, már Lenin is uralkodó jellemvonásaként említette a lojalitást és a gyöngédséget.

Előre is megengedve, hogy szerény és egyébként érdektelen személyem is annak a radikális gonosznak testté vált emanációja, eddigi vallomásaimat újjal kell tetézniem. Behunyva a szemem, mint aki várja,

hogy a következő pillanatban fejére zúdul és palacsintává lapítja elképzeltetlen súlyával mindaz a papír, melyen a béke híveinek ötszázegy-millió kétszázhuszonnégyezer harminchat aláírását gyűjtötték össze, kimondom: olvastam a béke hívei varsói világkongresszusának bulletin-jében a kínai delegáció tagjának, Li Te Chan Feng You Hsing asszonynak a béke híveinek varsói világkongresszusán elmondott beszédét és sziklaköszívem tájékain a legkisebb ellágyulást sem tudtam felfedezni.

A beszéd első része bizonyos monotoniaiával pontosan úgy hat, mint az összes többi, e világkongresszuson elhangzott kétszázharmincyolc szónoklat. Ugyanazok a szavak, ugyanaz a szöveg. A lelkesedésről van szó, a nemzeti és valláskülönbségre való tekintet nélkül tomboló lelkesedésről, mellyel a békét védik. Ebben a beszédben is, mint az összes többi szónoklatokban a lelkesedés dominál, mind a szónoké, mind az országé, melyről ékesen szól. Egyáltalán, a szónoklatokat olvasva, az ember azt hihetné, hogy nem is olyan förtelmes ma ez a földgolyó, mint amilyen. Hiszen akármelyik országról beszélnek, milliós és tízmilliós, Kína esetében százmillió tömegek lelkesedéséről számol be a jelentés. Mintha a Föld népeinek semmi más dolga, se baja nem volna. Az egész földgolyó vallás és fajkülönbség, nemzeti és osztálykülönbség nélkül általános lelkesedésben úszik. Mintha nem egy háború szörnyű veszedelmével, hanem már a paradicsom kapujával állnánk szemben. Íme e boldog jelentés első része. Belőle megtudjuk, mit csinált Kína népe az utolsó hat hónap alatt.

»Kína népe az utolsó hat hónap alatt nemzeti méretű lelkesedéssel szállt síkra a stockholmi felhívás aláírásáért. Férfiak és nők, öregek és fiatalok, nemzeti és vallási különbség nélkül önként írták alá a stockholmi Békefelhívást. Az aláírások száma meghaladja a kétszázhuszónhárom millió ötszázézetet, melynek egy harmadát nők jegyezték. Ez teljességgel kifejezi a mi elszántságunkat és akaratumkat, hogy megvédjük a békét. Minden aláírás egy óhajt jelent, amely az egész világ békeszerető emberei szívével egy útemre dobog.«

Ha az utolsó mondat stilisztikailag nem egészen világos, nem a fordítás hibája, hanem talán inkább következménye annak a békéért való lelkesedésnek, a lelkesedés egy olyan fokának, mely fölmenti a szónokot nemcsak a stilisztika, hanem általában a közönséges hétköznapi logika szabályai alól is. Annál világosabb azonban a beszéd befejező része, mely — pars pro toto — egy kis részleten keresztül az egész kínai nép lelkes lelkiállapotát világítja meg.

»Pekingben két asszony, mind a kettő ötven évnél idősebb, névszerint Kao Yui Chuan és Chang Yang, a múlt év augusztusának elején, mikor kitört a koreai háború, fehér szövetből két galambot vágott ki. Rávarrták a kabátjukra és ezekre a kabátokra még szalagot is erősítettek a következő felírással: »Védjétek meg a tartós világbékét« és »Szálljatok szembe az imperialista támadó háborúval«. Egyik kezükben könyvvel, melybe az aláírásokat gyűjtötték, a másikban tollal és egy üveg tintával járták az utcákat és mellékutakat hajnaltól estélig, kérve a járókelőket és a házak lakóit, hogy írják alá a Felhívást. Gyakran még az evésre se szántak időt és általában alig pihentek. Hét nap alatt sikerült nyolcezer hétszáz aláírást gyűjteniök.«

Az eleve elrendeltség útjai kiszámíthatatlanok. Ki tudja nem jut-e el ez az írás Li Te Chan Feng You Hsing asszonyhoz? Éppen ezért minden sajnálatos félreértés elkerülendő, ezennel biztosítom őt őszinte tisztele-

temről, őt, aki oly plasztikusan felelt arra a feltett kérdésre, hogy mit csinált Kína népe az utolsó hat hónap alatt:

»Kína népe az utolsó hat hónap alatt nemzeti méretű lelkesedéssel szállt síkra...«

Miért szállt síkra?

»Síkra szállt a stockholmi felhívás aláírásáért.«

Nem lenne szíves közölni a síkraszállás eredményét?

De igen, mint fentebb látható, Li Te Chan (Feng You Hsing asszony előzőekén) és exaktan közli a kínai nép síkraszállásának eredményét:

»Az aláírások száma meghaladja a kétszázhuszonhárom millió ötszázszázat.«

Ez aztán olyan aratás, amilyent az autogramm-gyűjtők egész generációja sárga kínaiaknál sárgább irigységgel vehet csak tudomásul. Ez a szám valóban bámulatos eredménye a síkraszállásnak is, a lelkesedésnek is. Illetőleg bámulatos volna, ha a lelkesedés e lelkesítő eredményét maga a szónoknál meg nem világitaná a lelkesedésnek olyan lelkesítő példáival, mint amilyenek a fent nevezett Kao Yui Chuan és Chang Yang asszonyok, akik odáig mentek buzgó autogramm-gyűjtő békehevéületükben, hogy »még az evésre se szántak időt és általában alig pihentek.«

Ezt a két asszonyt is biztosítani óhajtom arról az őszinte tiszteletéről, melyre joggal tart igényt minden nemes szándék. E három ismeretlen nő iránti őszinte tisztelem kifejezése mellett azonban be kell vallanom, hogy kétszázhuszonhárom millió ötszázszázat autogramm összegyűjtésénél is külön eredménynek tekinteném, ha megakadályoztak volna egyetlen egy aláírást — t. i. azt az egyet, amelynek következtében eddig néhány száz ezer kínainak csöppet se lelkesítő szétmarcangolt, holtteste borítja Korea népének csöppet se lelkesítő, valóban pokoli temetőjét. Nem értem a béke híveit, akik az egész kongresszus ideje alatt — s ez nagy szó, mert naponta tizenöt óra hosszat tartottak a szónoklatok — szakadatlanul és frenetikusán lelkesedtek azért, ami Koreában történik. De az még nem volna baj, hogy én nem értem őket. A baj az, hogy a koreaiak egész bizonnyal épp oly kevésbé osztják lelkesedésüket. Be kell vallanom azt is, hogyha történetesen a fáradhatatlan autogramm-gyűjtő kínai nők repülőgépre ülnének és ejtőernyő segítségével leereszkednének például Zágrábban a köztársaságról elnevezett terre s egyik kezükben a könyvvel, melybe az aláírásokat gyűjtik, a másikban tollal és tintásüveggel elémtoppanva felszólítanának, hogy gyarapítsam szerény autogrammmal a kínai nép körében eddig gyűjtött kétszázhuszonhárom millió ötszázszázat aláírást — én bizony a lehető legudvariasabb formák között megkérdezném a hölgyeket, hogy felnőtt létükre nem restellik-e ilyen haszontalan sporttal tölteni napjaikat. A lehető legudvariasabb formák közt, de bizony szemükre vetném, hogy hajnaltól estélig az utcán kószálnak, holott az évtizedes polgárháborútól elpusztított Kínában bizonyára található a sürgősebb és hasznosabb tennivalót. Minden esetre hasznosabb volna, ha legalább is nem hanyagolnák el oly mértékben házuk tájának gondját, mint ahogy azt róluk a kínai delegáció fent említett tiszteletreméltó és hosszúnevű szónoknője állította.

A lehető legudvariasabb formák közt minden esetre kénytelen volnék megtagadni, hogy én is aláírjam az úgynevezett békeívet. Miért volnék kénytelen? Ugyanabból az okból, amiért kártékonyak és veszedelmesnek tartom a szenteltvízzel való gyógyítás propagálását. Nem a szenteltvíz árt, hanem az a tévhit, hogy lehet szenteltvízzel beteget gyógyítani. De nemcsak ebből az okból tagadnám meg, hogy aláírjam. Ha egy várost, országot vagy világrészt kolera vagy pestis fenyegetne, sza-

bad volna-e a lakosságot abban a hitben ringatnom, hogy lelkes aláírások mágikus jeleinek asztronómikus méretekben való halmozásával útját állhatják a veszedelemnek? Nem volna-e épp ellenkezőleg kötelesség mindent elkövetni a veszély okainak a tudomány mai állásának megfelelő kivizsgálására és a tudomány mai állásának megfelelő konkrét rendszabályok alkalmazásával megkísérelni a veszély elhárítását?

Aláírások millióit és százmillióit gyűjteni a kolera és pestis ellen, újabb millió és százmillió aláírás megszerzése céljából hónapokon keresztül »síkraszállni«, kongresszust és szónoklatokat tartani — szónoklatokat, melyeket egyidőben kilenc nyelvre fordítanak le — és ezt »harcnak« nevezni a kolera és pestis leküzdésére — ez valóban páratlanul impozáns, t. i. méreteit tekintve páratlanul impozáns kísérlet, hogy a földi planéta agyvelővel megáldott lakóit a látszólagos tevékenység megafónok által felfokozott lármájával az általános és teljes szellemi idiotizmus édes állapotába ringassák bele.

III.

»Eddig a pokol az ő mérgét cseppenként okádta; ma a tévelygésnek és káromlásnak egész zuhatagával nem kevesebbet akar, mint maga alá temetni a Hitet, a Vallást, az erényeket, az engedelmességet, a Törvényeket és az értelmet.«

Nem, e felháborodástól nemesen remegő, e legnemesebb iszonyattól elfülő, e felülmúlhatatlanul nemes indulattal, borzadálytól hajmerezető, égrekiáltó szavak nem a remekelő Visinszki valamelyik vádbeszédéből valók — nem is a »Tartós békéért és népi demokráciáért« című nagytekintélyű tudományos folyóirat a szocialista Jugoszláviáról szóló valamelyik vezércikkéből — nem is a béke hívei varsói világkongresszusának valamely Jugoszláviával foglalkozó békés felszólalójának egyik békeszerető szónoklatából. Amiből nem következik, hogy Jugoszláviáról szólván, szorul-szóra nem szólhatna így a moszkvai ékesszólás valamelyik felkent papja is. Történetesen azonban a fenti idézet Montauban boldogult püspökének tollát dicséri, ki majdnem kétszáz év előtt (pontosan 1752-ben) a francia encyclopedistákra alkalmazta ezeket a képzeletgazdag metaphorákat, perszonifikációkat és allegoriákat, melyek Visinszki a kitűnő stiliszta és a varsói kongresszus szónoki megnyilvánulásában szintén bőségesen előfordulnak.

A rothadt kozmopolitizmus elleni harc, illetve a prioritás dicsősége, ez utóbbi években oly szellemes légtornamutatványokra inspirálta az élenjáró szovjet történészeket, hogy bebizonyították, hogy a puskaportól egész a drótnélküli táviróig, sőt a gyorslábú Achillestől egész Joszip Viszárionovics Sztálinig, mindenjót a nagy-orosz nemzeti génusz ajándékozott a hálátlanul feledékeny világnak. A prioritás dicsőségére ugyanez esetben nem tarthat igényt a nagy-orosz nemzeti génusz, sőt természetesen még Montauban boldogult püspöke sem, mert mióta a földön táltsók, mágusok, főpapok és zsarnokok vannak, érzékeny orruk a kételkedőkben és hitetlenekben, az eretnekekben és lázadókbán mindig a pokol legkénesebb kénzagát szimatolja. Ha azonban az önmaga tömjénezésében, valamint az engedetlen lázadók dühöngő ócsárlásában s a mocskolódo átkozódásban élenjáró nagy-orosz nemzeti génusznak be is kell érnie az epigón szerepével, elvitathatatlanul megilleti a nagy kezdeményező címe abban a kísérletben, hogy az elprózaiesodott XX. században a keresztül-kasul prózai marxi-lenini tudományt a képekben és képletekben gazdag sztálini-visinszki-varsói mythológiai rendszerrel helyettesítse.

A béke híveinek varsói kongresszusa kísérlet, hogy ezt az új mythológiát a technika minden vívmányával és a legünnepélyesebb különöségei segítségével meghonosítsák az emberi agyvelők renitens tekervényeiben.¹⁾

A sztálini-visinszkii-stockholmi-varsói mythológia! Úgy vagyok vele, mint az a magyar pártköltő, aki, mikor nemrég visszaérkezett a Szovjetunióban tett utazásáról s a pesti pályaudvaron a magyar rádió-riporter megkérdezte a szocializmus, illetőleg az épülő kommunizmus birodalmában szerzett benyomásairól, azt felelte, hogy ott minden túl gyönyörű ahhoz, hogy prózában tudjon beszélni róla; versben, csakis és kizárólag versben tud majd beszámolni. Nekem azonban a magyar pártköltővel ellentétben, nem kell várnom az ihletre. Az ihlet helyettem is megszállva tartotta a varsói kongresszus résztvevőit, sőt még a hivatalos szovjet távirati ügynökség, a Tass alább idézendő tudósítóját is. Az én prózai lelkemnek elég belekapaszkodni az ő szent örületük szárnyaiba, hogy kibontakozzék előttem — s előtted, ó olvasóm — egész felségében az új mythológia.

Tehát: a nem-mythológikus, a prózai világban meglehetősen komplikált az élet, mind az egyes országok, mind az egyes emberek egymás közti viszonyát illetően. Nem tűnik túlzásnak, ha azt állítom, hogy a második világháború után egész sereg jelentős kellemetlenség, nélkülözés, veszedelem s igen konkrét természetű fájdalmak meglehetősen mennyiségben zúdultak az emberekre. Prózai alapon azt se lehetne letagadni, hogy még mindig meglehetősen sok vér folyik — emberontotta embervér — ezen a földön, meglehetősen kevés az ujjongásra való ok és hogy mintha még mindig késlekedne elfogadni az őt megillető helyet a közönséges szegény emberi ész az esztelen és pusztító erőszaknak, a vak ellentéteknek e díszharmonikus világában. Azt se lehetne józan ésszel kétségbevonni, hogy az emberiség ama bizonyos marxi értelemben vett igazi, emberi történetének kezdete még mindig várat magára, sőt, hogy egyelőre bizonyos nagyhatalmi tömbök egymással való szembenállása, e szegény földgolyónk és vele a mi szegény bőrünk nagyhatalmi érdek-szférák szerint való felosztása nyomasztó állapotot állandósít, úgyszólván permanens, háború előtti háborús állapotot.

Így fest nagyjában a mi életünk nem-mythológikus, prózai ábrázata. A mythológiai, a sztálini-visinszkii-stockholmi-varsói, az egész más! E mythológián belül nemcsak, hogy semmi se komplikált, hanem minden egyszerű, olyan egyszerű, mint aláírni a békeíveket. Minden kérdésre — a mythológiai világon belül — van egyszerű, biztos, teljes bizalmat érdemlő, tökéletesen megnyugtató, sőt tökéletesen boldogító megoldás: úgy

(1) A propos rothadt kozmopolizmus elleni harc... E harcban illetőleg a prioritás dicsőségének bizonyításában az élenjáró szovjet történelmi tudomány nem is élenjár, csak nyomában baktak az ezirányban úttörő német történetudományok. Könyv fekszik előttem, a nacionálszocialista Németországban jelent meg: „Da staunt die Welt“ (Amul a világ) a címe, szerzője Adolf Reitz, s a kiadó „Alemannen Verlag, Stuttgart, 1940“. Mindjárt az első oldalon megtudjuk: „Németország bebizonyította, hogy az egész világ a német géniuszból él és hogy a német alkotó erő úgy sugárik minden civilizált népre, mint soha ki nem avtó nap sugarai... „E szerény megállapítás után következik az ételektől kezdve a kémia, a technika és az orvostudomány sok zeréve: eredményeinek felsorolása, hogy a végén e mondatnak adjon helyet „E találmányok a maguk gazdagságában, a maguk legnagyobb részében úgy alapjukban, mint formáikban németek művei“. Ez után a nagy költőkről és a művészet áldásairól következik néhány poétikus gondolat, melynek konkluziója így hangzik: „Mindezt a német nép nem hitvány önzésből, hanem azért teremtetta, hogy e nagy német aratásban az egész világ részt ve essen. A német népek köszönheti az emberiség a civilizációnak és a kultúrának legnagyobb részét“. S minthogy Adolf Reitz tudományos történet, a könyv további részében e szerény állítást részletesen bebizonyítja, s hogy az olvasónak a fard ágót német nagylelkűséggel megtakarítsa, a könyv végén egy harmincoldalas rövid összefoglalás következik „Die Himmelsleiter deutscher Kraft“ címmel, melyben kronologikusan, kezdve Krisztus előtt a háromezredik évvel egész 1937-ig felvonultatja előtünk a jótétemények végtelen sorozatát, a kőkorszaktól egész Hitler Adolfig, hogy lássa a világ és amuljon, mit köszönhet a német nemzeti géniuszoknak.

hívják, hogy a Szovjetunió, az élenjáró Szovjetunió, az élenjáró, jóságos, bölcs, hatalmas, legyőzhetetlen, egyetlen és csalhatatlan békebajnokkal, a nagy és egyetlen Sztálinnal. Minden jóakarátú embernek csak egy a dolga, szorgalmasan aláírni és szorgalmasan aláírásokat gyűjteni, aláírásokkal megerősíteni a békét. Még pár száz millió aláírást gyűjteni s aztán majd egyszer mindezeket az aláírásokat különvonatszerelvények viszik Moszkva angyali kormányának, ahonnan az angyali Sztálin tanácsára és utasítása szerint az angyali Viszinszki az aláírásoknak ezzel a montblanci tömegével agyonnyomja az ördögi háború gyujtogatókat és megalapozza a tartós Békét.

Aki kételkednék benne, hogy ez az új mythológia valóban ily mértékben árasztja a Zsdánov tábornok-dicsérte optimisztikus derút, olvassa csak el Ilja Ehrenburg beszédét, melyben szószerint ez áll:

»Meg fogjuk akadályozni a háború kitörését. Az ember mellének szegzett puská csövét el fogjuk rántani. Ebben egyek vagyunk — kommunisták és katolikusok, liberálisok és szocialisták, oroszok és amerikaiak, angolok és kínaiak.«

Ez már nem is a paradicsom küszöbe, hanem egyik sétányának a közepe. Vagy tessék elolvasni a legmegbízhatóbb és legmértvadóbb dokumentumot, azt, amely az egész varsói látványos operának mintegy nyitányát alkotja, magában foglalván a műnek minden variációkban visszatérő motívumát, t. i. a Szovjet Távirati Irodának, a Tass-nak lírikus jelentését a békebarátok második varsói világtalálkozásának megnyitására. A lengyel népről megtudjuk, hogy »szabadságszerető« és hogy »örömmel és büszkeséggel« fogadja »a világ minden részéről Varsóba sereglő delegátusok százait«.

De a Tass lírikus jelentése szerint nemcsak a lengyel nép vidám. Vidámak a delegátusok is, »akik megtöltik a termet és vidáman szorongatják egymás kezét«. Varsó város tanácsának elnöke — ugyancsak a Tass jelentése szerint — a kongresszushoz intézett üdvözlő beszédében megállapítja ugyan, hogy Koreában máris tart a háború. »A koreai nép városaira és falvaira már hullanak a bombák«.

Nem mythológiai, nem lírai, hanem csak közönséges prózai logika szerint ennél a megállapításnál meg kellene állni, meg kellene vizsgálni, kinek és kiknek érdekében hullnak ott a bombák és hogy konkrétan milyen rendszabályokkal lehetne az adott körülmények között a koreai népet mielőbb megmenteni a háború borzalmaitól. A mythológiai optimizmus azonban beéri az idiotikusan boldog, az idiotikusan hívő — vagy a Tass iroda jelentésének szótárával — a »rendíthetetlenül hívő« és »rendíthetetlen békeharcos« kijelentéssel: »A béke győzni fog a háború felett.«

Ez a mondat nem mythológiai, nem lírai, hanem prózai, logika szerint üres szavak értelmetlen halmaza, mert a feladat épp abban állna, hogy megteremtsük a béke feltételeit. Amíg nincsenek meg a béke feltételei, addig nincs meg a béke sem, mely legyőzhetné a háborút; ha pedig megvan már a béke, akkor nem kell neki legyőznie a háborút, hisz a béke azt jelenti, hogy nincs háború.

Amde a kongresszus nem prózai lelkek találkozása. A kongresszus a lelkes lelkek leglelkesebb, állandóan a békéért való lelkesedés mámorában úszó népek delegátusainak leglelkesebb összejövetele.

Ha valaki nem kimélné a fáradságot és összeszámlálná, hogy a kongresszusi jegyzőkönyvben hányszor fordul elő »óriási lelkesedés és viharos ováció« ... kitétel. Ördögbe is, miért ez az óriási lelkesedés és viharzó ováció? Ha van háborús veszély — aminthogy igenis van — ak-

kor a béke híveinek semmi okuk az ujjongásra. Ők azt mondják, hogy van háborús veszély, sőt a napirend, melyet Jean Lafitte az állandó bizottság tagja terjesztett elő s amit a kongresszus — óriási lelkesedéssel s egyhangúlag — elfogadott, kifejezetten »az egyre növekvő háborús veszélyről« szól.

Egyébként Jean Lafitte részéről kitűnő ötlet volt, hogy többek között külön bizottság megalakítását ajánlotta, mely tervezetet dolgozzon ki a háborús propaganda betiltására. Nem kevésbé pártolandó és nemes az ő indítványára kiküldött külön bizottság feladata: »az országok közötti normális gazdasági kapcsolatok helyreállítása«.

Jean Lafitte még tovább megy. További bizottságot javasol, melynek feladata, hogy indítványt dolgozzon ki »az országok közötti normális kulturális kapcsolatok helyreállítására«.

Feltétlenül szép és nemes célok s feltétlenül helyesen tette a kongresszus, hogy helyeselt.

A baj nem is az indítványokban van. A baj épp ellenkezőleg abban van, hogy a kongresszus csak helyeselt, szépen, szívhezszólóan szóno-
kolva, óriási lelkesedéssel csak helyeselt, ahelyett, hogy lelkesedés nélkül, de annál komolyabban a meglévő sok bizottság mellé még egy egész kicsi, de annál fontosabb bizottságot is választott volna. Ez az egy bizottság csakugyan használható volt a békének. Ennek a bizottságnak egyik főfeladata abban állott volna, hogy a béke harcosainak ékesszólása ellen hathatós, szigorú rendszabályokat fogantasson a béke ügyének tényleges megvédése érdekében. Milyen címet kapott volna ez a bizottság? Lehetett volna a neve: »Háború ellenes deklamációk elleni bizottság.« Vagy valamivel hosszabban: »A szavak hamis poézise és a tettek keserű prózája között fennálló ellentmondások felderítésére kiküldött szigorúan prózai bizottság.« De nem lett volna célszerűtlen egész egyszerűen s egész röviden »Félbeszakító bizottságnak« keresztnel, feltéve, ha felhatalmazást kap, hogy a szónokoknak minden olyan esetben szavukba vágjon, amikor azok ékesszólási hevükben oly könnyedén röppennek el igen vaskos és anyagi természetű tények felett, mintha csak az ezeregyéjszakai varázsszőnyegen szállanának mind szédítőbb — és mind üresebb — magasságokba. Ez a félbeszakító bizottság nemcsak némi változatosságot vitt volna be az ékesszólási gyakorlatok végtelen egyhangúságába, hanem bizonyos drámaiságot is. Például mindjárt az országok közötti normális gazdasági kapcsolatok helyreállítására kiküldött bizottság megválasztásánál félbeszakíthatta volna Jean Lafitte-ot megkérdezvén, hogy nem volna-e egyszerűbb a bizottság kiküldése helyett helyreállítani a normális gazdasági kapcsolatokat a Szovjetunió és csatlósállamai, valamint a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság között, minthogy ez utóbbi már harmadik éve a Szovjetunió kormánya részéről a legszigorúbb vesztegzár alatt tartatik. Ugyanúgy megkérdezhetné volna a félbeszakító bizottság, hogy nem volna-e helyesebb a normális kulturális kapcsolatok helyreállítására kiküldött bizottság helyett felszólítani a Szovjetunió kormányát, hogy távolítsa el azt a párszáz bonyolult műszaki készüléket, melynek egyedüli feladata, hogy megakadályozza a Szovjetunió és csatlósállamainak polgárait a külföldi rádióadások hallgatásában.

Ilja Ehrenburgot például ez a bizottság több ízben, úgyszólván kisebb megszakításokkal állandóan megakasztaná. Nem annyira gondolatai, mint a szavak röptében, mert hiszen szónoki túlzás volna gondolatokról beszélni akkor, amikor a kitűnő publicista a béke megvédéséről szónokol.

»Mely nép kívánná a háború átélt borzalmainak megismétlődését?« — ezt a kérdést veti fel és igen helyesen feleli rá, hogy nincs olyan nép, mely az átélt borzalmak megismétlődését kívánná. Ezek után szorgalmasan idéz egész sor amerikai újságot és politikust, akik arról írnak és beszélnek, hogy az atómbomba micsoda ellenállhatatlan, mindent pusztító fegyver. Ehrenburgnak csak helyeselni lehet, hogy kipellengérezzi azokat az amerikaiakat, akik az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió között fennálló érdekelletéteket háborúval akarják megoldani. Ez mind rendben van, illetőleg rendben volna, ha mindezek után nem következnenek az alábbi, sajnos, túlságosan lendületes mondatok:

»Ha azt mondják nekem, hogy elfogult vagyok, mert csak egyoldalúan vádolok, azt válaszolom: Lehet a mi sajtónkban fogyatékoságokra és hibákra találni. Lehet, hogy egyik vagy másik kritikuskunk felületesen vagy igazságtalanul bírálja meg a Nyugat kulturális életének egyik vagy másik jelenségét, de soha, a Szovjetunió egyetlen politikusa, egyetlen képviselője, egyetlen újságírója, még csak egyetlen pedagógusa sem uszított háborúra az Egyesült Államok vagy bármely ország ellen.« (Aláhúztam én.)

Nyilvánvaló, hogy a félbeszakító bizottságnak ezen a ponton le kellene rontani a költői hatást egy rövid »megállj« kiáltással. Egyszerűen rendre, illetve a prózai valósághoz kellene utasítania az elragadtatott Ilját. Mi van a Szovjetunió Jugoszláviához intézett bizonyos közismert jegyzékeivel, bizonyos cikkeivel, rádió-emissziókkal stb., stb. J. V. Sztálin, V. M. Molotov, K. J. Vorosilov, M. Bulganin, G. M. Malenkov stb., stb.-től el lehet-e vitatni a dicsőséget, hogy némi kapcsolataik vannak a dicsőséges Szovjetunió kormányának dicsőséges politikusaival? Maga a kitűnő Ilja Ehrenburg vajjon nem tiltakozna-e ellene, ha el akarnák vitatni tőle a dicsőséget, hogy a Szovjetunió kormányának szolgálatában álló kitűnő publicista? És Tihonov, aki olyan csapnivalóan rossz verset írt a Pravdában a varsói békekongresszusról és Fadjejev és Polevoj és még egész hosszú sora a Szovjetunió költőinek nem szereztek-e bokros érdemeket a békésnek éppen nem nevezhető, sőt inkább és egyedül háborúsnak mondható hadjáratban a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság ellen? S vajjon volna-e könnyebb, mint mindezeknek a szovjetpolitikuskoknak, publicistáknak és íróknak a saját szónoklataik és cikkeik könyvtárra menő hosszú sorával bebizonyítani, hogy Ilja Ehrenburg, enyhén szólva, elhanyagolja a keserű prózai valóság legelemibb elemeit?

Hasonlóképpen, ha például történetesen a félbeszakító bizottság tagjai közé beválasztottak volna engemet, igen erélyesen szakítottam volna félbe Ilja Ehrenburgot beszédének épp a befejező részénél, pont akkor, amikor ékesszólásában úgy elragadtatja magát; hogy ellenállhatatlanul emvokonára, Illés prófétára emlékeztet, akit, mint köztudomású, tüzes szekér emel magasra a szomorú földi realitások fölé.

»Hiszek az észben, hiszek a tudásban, aki minden erejét arra fordítja, hogy az embert megmentse a legsúlyosabb betegségektől. Hiszek a költőben, aki szelleme tüzevel a föld mukásának és a kötőrőnek éjszakáit felmelegíti. Hiszek a magban a kertész tenyerén és az anya szívében, aki tudja, mit jelent életet adni és életet oltalmazni.«

Nincs jogom kételkedni abban, hogy Ehrenburg mindezekben hisz. Csak higgyen az anya szívében, a magban a kertész tenyerén, az orvosban és a költőben. Mind e felsorolt hiteivel senkinek se árt. Amiben azonban nemcsak kételkedem, hanem amit egyszerűen nem hiszek el Ehrenburgnak, az épp az ő ünnepélyes credo-jának legelső pontja: t. i. az az

állítás, hogy ő hisz az észben. Ez az egész gallimathiasz, mely a pathétikus credo formáját ölti magára, ékesszóló bizonyíték épp amellet, hogy Ilja Ehrenburg nem hisz az észben. Egész ékesszólása amellet bizonyít, hogy semmibeveszi embertársai gondolkodókéességét.

Ehrenburg azonban e tekintetben sem eredeti. A béke híveinek egész varsói kongresszusát legjobban az emberi gondolkodókéességnek ugyan-ez a semmibevevése jellemzi és az, hogy ez a kongresszus, éppúgy, mint Ehrenburg, egy egész sajtósági módszert alkalmazott az emberi itélőkéesség megtévesztésére, helyesebben narkotizálására. Joliot-Curie-től a román Sebestyén mitropolita Öszentségéig, a szovjetorosz Nikoláj mitropolita Öszentségétől a görög Kostasa Partasides vagy éppen maga Ilja Ehrenburg úrig — az egyetlen különbség csak abban van, hogy az egyik szónok, mint például a szovjetorosz Nikoláj mitropolita Öszentsége a gyülekezetet »Kedves békebarátok!«-nak, a másik, például a fentvezett Kostasa Partasides »Igen tisztelt békeharcos urak!«-nak szólítja. (»Gospoda borci za mir«, Pravda 23. XI. 1950.)

Ez azonban minden különbség. A lényegben, a módszerben mind-egyek: szónoklataikban fáradhatatlanul sorakoztatnak fel általános megállapításokat, igen helytállókat arról, hogy a háború gyűlöletet, ember-telen és pusztító s hogy a gyerekek élni akarnak, az ifjak élni és dolgozni, nem pedig ölni s hogy a nők nem akarnak özvegyek lenni, hanem boldog anyák. Hülyének kell lenni ahhoz, hogy valaki csak meg is kísérelje kétségbevonni az ilyen megállapításokat. Az ilyen magától értetődő megállapításokat aztán kivétel nélkül követik az egyes szónokok nemes kívánságai, óhajai, érzelmes kijelentéseik hosszú sora, szentenciák, bölcsességek, credok, fogadkozások. Mindez még nem volna baj. A baj azonban abban van, ami következetesen nem következik, t. i. nem kerül sor a közismert, közönséges és köztudomású tényre, arra, hogy nemcsak az Amerikai Egyesült Államok, hanem a Szovjetunió kormánya is élő népek millióit eszköznek tekinti a maga érdekszférai megszilárdítására, illetőleg kiterjesztésére.

»Nemcsak a háborús propaganda megtiltásáról kell gondoskodni, hanem azoknak az erkölcsi feltételeknek a megteremtéséről is, melyek elengedhetetlenek különböző államok békés egymás mellett élése érdekében.«

Ezt Ilja Ehrenburg mondta s mégis tökéletesen egyetérték vele. Kivánatosnak tartom az erkölcsi feltételek megteremtését, melyek elengedhetetlenek különböző államok békés egymás mellett élése érdekében. S épp ezért megengedhetetlenek, erkölcsileg és politikailag megbélyegzendőnek tartom az emberi intelligenciának olyan mértéktelen alábecsülését, mint amilyent a béke híveinek varsói kongresszusa címen ismert látványos opera jelent. A szovjetorosz Nikoláj mitropolita Öszentsége meglehetősen világosan megmondta a béke hívei kongresszusának nem éppen békés célját éspedig szónoklatának egy rövid kis mondatában:

»Kedves barátok! Milliók, tíz, százmilliók kiáltják ma már hatalmasan és érthetően: Békét! Háborút a béke ellenségei ellen!« (Pravda 1950. nov. 22.)

Vagyis... Öszentsége harcias, Öszentsége fenyegetőzik. Öszentsége némileg a boldogult Ferenc József császár és apostoli király ama bizonyos »Mindent megfontoltam, mindent meggondoltam« kezdetű manifesztumát idézi emlékezetünkbe. Az is a béke ellenségeiről beszélt, akik ellen a béke védelmében lelkes háborúra szólítja fel »hú népeinket«. Háborúra! Öszentsége a mitropolita vagy Ócsalhatatlansága, Jozsip Viszá-

rionovics dönti el, hogy ki a béke ellensége — és akkor éljen a béke, vagy megvédjük a békét kiáltással meg lehet indítani a »felszabadító« szent háborút.

Hát nem! Előre bejelentem, vagyunk, akik bejelentjük, mi nemet mondunk. Ahogy nem hiszek és nem hiszünk Nikoláj mitropolita Őszent-ségének szent voltában, nem hiszünk Jozsip Viszarionovics csalhatatlanságában s nincs okunk hinni, valóban nincs semmi okunk hinni a Szovjetunió dicsőséges kormányának önzetlen emberszeretetében sem. S főleg nem hiszünk a felszabadító szent háborúban, mégha azt is állítja magáról, hogy a békét akarja megvédeni. Csak azoknak a békebarátoknak hiszem el, hogy a béke barátai, akik nemcsak az Amerikai Egyesült Államoktól, de éppúgy a Szovjetunió kormányától is elvitatják a háborús támadáshoz való jogot.

Ha tehát Klement Gottwald, a csehszlovák kommunista párt központi vezetőségének ülésén kinyilvánítja, hogy a »Tito klikk Európa új háborús tüzfészke« s hozzáteszi, hogy »harcolni kell s harcolni fogunk a békéért« (Népszava, 1951. febr. 2.) — akkor az embernek kérdeznie kell, vajjon Klement Gottwald, a nagy Sztálinnak jelenlegi legnagyobb csehszlovák tanítványa, ugyanakkor nem tanítványa-e a szovjetorosz theológia és békeharc kitűnő mesterének, a szovjetorosz Nikoláj mitropolita Őszent-ségének is?

»Kinek lényé betölt minden teret
Ég s föld között: minket Sztálin vezet —
Drága Sztálin, tudásod, szellemed
Mindannyiunknak kincse már minálunk.«

Ímígyen énekel Szulejmán Sztalszkij az életjáró forradalmi szovjet-költészet lírikusa és hogy e költői remekmű a magyar nép számára is hozzáférhetővé váljon, a Népszava 1951. márc. 1-i számában a szovjet-kultúra e kincsét Zelk Zoltán átültette a magyarok nyelvére. Nem szállok vitába Szulejmán Sztalszkijjal. Bár némi költői túlzás, hogy Sztálin lényé »betölt minden teret ég és föld között«. Ami azonban biztos: a varsói békebarátok kongresszusának igazán nagy termék valóban »betöltötte«. Szulejmán kollega lelkesedik a szellemért, amit ez a sztálini lény jelent. Ez neki joga, sőt lévén a Sztálini Szovjetunió alattvalója, alattvalói kötelessége is. Vannak azonban még mindig emberek, akik még nem alattvalók s el vannak szánva, hogy nem is lesznek senki alattvalói, még a szeretett és bölcs Sztálinéi sem. Ezek közül való e sorok írója és az ő hazája is.

Sztálin legjobb magyar tanítványa, Rákosi Mátyás, úgy is, mint jelenlegi legjobb magyar tanítvány, úgy is, mint békeharcos s úgy is, mint a Magyar Dolgozók Pártjának bölcs főtáka, e párt II. kongresszusán (Népszava 1951. febr. 27.) a nemzetközi helyzetről szóló beszámolóját azzal fejezi be, hogy egy tanítványtársának, Malenkovnak a szavait idézi:

»Ha az imperialisták harmadik világháborút robbantanak ki, az már nem egyes kapitalista államok, hanem az egész világkapitalizmus sírja lesz« (Nagy taps).

Íme kijelentem: én nem tapsolok a Rákosi illetve a Malenkov nyugtorta perspektívának. Az a szocializmus, amit ők a harmadik világháború eredményeként ígérnek, illetve festenek a falra, válják egészségükre, tartásuk meg maguknak. Rákosi, illetve Nikoláj mitropolita, illetve Malenkov, illetve Visinszki, azaz Sztálin, azt mondják magukról, hogy ők a béke harcosai.

»A világ semmiféle »élenjáró nemzeté«, ma nem állíthatja magáról, hogy szuronyai hegyén a szabadságot és a haladást hozza, még abban a mértékben sem, amennyire ezt magáról egykor Napoleon állította. A jelen korban minden támadó háború, bárki is kezdi el, erőszaktételt jelent az emberi haladás ügyén, szocialista-ellenes. Egyetlen ilyen háború se lehet a jelen korban igazságos, felszabadító, progresszív.«

Kár, nagy kár, hogy ezek a szavak, sajnos, nem a béke híveinek varsói kongresszusán hangzottak el.

Kár, nagy kár, hogy ezeket a szavakat, sajnos, nem »békeharcos úr« és nem »aláíró« vagy »aláírást gyűjtő«, hanem csak a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság külügyminisztere, Edvard Kardelj mondotta.

S ha rossznéven veszik is Rákosi, Malenkov, Nikoláj mitrópolita, Visinszki, sőt maga a bölcs és szeretett Joszip Viszárionovics Sztálin s velük együtt élenjáró költőtársam, Szulejmán is, mégis meggyőződésem, hogy a világ minden népe, még a Szovjetunói népe is inkább a Jugoszláv Népköztársaság külügyminiszterének, mint Rákosi-Malenkovnak a nyilatkozatát írná alá. Egyszerűen azért, mivelhogy a népek valóban a békét akarják és nem azt a rabságot és gyalázatot, amit a megszálló hadsereg szuronyain, tankjain és börtönein épülő »szocializmus« jelent.

Konyovics Milán: Tájkép (olaj)

VLADIMIR NÁZOR:

Tücsök

Bomolj, bomolj bogárka bogos boróka bojtján,
Folyjon fojtott troheus, zúgó, barna jambus...
Dél van... Fény-vízesésként szent örömet locsol rán
A napos ditirambus.

S dalol: »Én kiittam a láng-napot ma reggel,
És az én ereim ma folyókká dagadtak!
És bennem ringatózik a kékmosolyú tenger;
És a hátamon erdő, setéten reszkető;
S két sziklaszál az éle meredek derekamnak,
S a fejem hegytető!«...

Bomolj, bomolj bogárka bogos boróka bojtján,
Míg ég a nap s a földre lángot ont:
»Föld, himnuszod vagyok, mi mélyen bűgva száll föl,
S a nagy ég visszakong.
... Jer ki! — Miért rejtőzöl nyirkos, sötét odútkban?
A férgék előbújtak, és sütkérez a gyík,
Szikra-esőként szórja a nap a derűs égről
Szent vére cseppjeit.
... Jer ki, te hétfejű sárkány fogából keltett,
Légy lángoló bokor, feszült íjj, nap — karddal büszke hős,—
De gyönyörökkel gyöngé május olvasztja lelked,
De megpuhítja szíved a borús, könnyes ősz!
... És megrontott az éj,
Bűn jelzi léptedet,
Pedig te arra lettél, hogy oroszlán legyél,
S az öröm aranyos kulcsát hordozza szép öled!
... Én napot hörpölök!
S érzem, bennem folyók az örömük zenélik,
Hangos liget lombbá és fénybe öltözött,
Forrás csobog, tenger zúg, szellő surran,
Szőlőszem duzzad, boróka bogyója érik,
Fenyőből gyanta csurran.
... Föld, én részeg vagyok!

Még jég keríti lábam,
Alig ébredt szememben
A tél még feneketlen,
Napot, napot, napot!«
S a kis bogár bomol, s dala nyers ritmusával
Korbácsol holt lugast izzó sziklák alatt.
Rezeg a nóta, akár szélben kibomlott
Hosszú selyemszalag.

S dalol: »Földnek és napnak és tengernek dicsőség!
Adjatok harmatot nékem, mely nyírfaágon reszket,
S boróka ért bogyóján egy sárga-sárga cseppet
És szálló éneke a föld erői töltsék!«
... Az ég s a föld között napsugarak feszítik
Zengő, nagy húrjaik. A roppant hárfa ég.
Most titkos ujjak érik... A föld ígézve sejt
A fenséges zenét.

Csend a vízen, az erdőben, s a parton, —
De hallom egy sötét szív dobban meg legalul:
— Félsz földanyám, a nap — dal meg ne haljon
A csodás ujjak közt, s ne pattanjon a húr!
... Föld, hallod-e a dalt?
Úgy zümmög, mint a méhraj,
Úgy suhog, mint a part,

S dalol: »A világ szép, az élet dús ajándék,
De nagy legyen az éhed, s a szomjad hosszú, és
Fald lángomat, s emlémből szívj tejet,
És mindig ifjú léssz!
... Óh, napot, napot, napot!
S csúcsokról friss szelet,
És völgyből illatot!
... Részeg vagyok, anyám!
Ni, a bokrok közt setteng,
Mámoros éneket zeng
Sípján az ősi Pán!«...

Bomolj, bomolj bogárka bogos boróka bojtján,
Folyjon fojtott tróheus, zúgó, barna jambus...
Dél van... Fény-vízesésként szent örömet locsol rám
A napos ditirambus.

Ács Károly fordítása

Cél és vallomás

Még gyermekkoromból őrzöm magamban a tudatot, hogy a haza mindennél drágább. Haza az a föld, ahol a bölcsőnk ringott, s ahol majdan sírunk domborodik. Haza az a föld, amelyért meg kell halni, ha a szűkség úgy kívánja, s amelyet nem szabad elhagyni, bármily mostoha helyen is rajta a sorsunk.

Későbbben kissé elmosódott bennem ez az ősi, hazafias törvény, iskolás élményeim is megfakultak, a hazafias versek és dalok olykor holt csengésükkel is bántották a fületem. Mert későbbben én láttam feikerekedni egész falvak szegénységét, hogy valahol Hamburgban vagy más tengeri kikötőben hajóra szállva elmenjenek az »Újvilágba«, Argentínába, Kanadába, Braziliába a kávéültetvényekre vagy még távolabb valahova a gyapotmezőkre. Akkor hallottam egy másik szót: »A munkásnak nincs hazája, — hazája a nagyvilág!« — S láttam embereket piros zászlók alatt Belgrádban, Budapesten, Bécsben, akik egy közös álomról beszéltek, az emberek nagy testvériségéről s akkor a hazáról formált gyermekkori kép újra felöltött bennem, de most már szélesebben, szabadabban, kitágult bennem a haza fogalma: négy égtáj fért belé s nem határok tartották össze, hanem a közös vágy eszmei törvényei. Mert akkor már láttam, hogy élnek emberek a hazájukban is hazátlanul s láttam másokat idegenben, de mégis otthon és boldogan.

Sokszor kérdeztem magamtól: mi a haza? Kétségtelenül nemcsak a szülőföld, nemcsak a tűzhely, nemcsak az otthon helye. Nemcsak tér a haza, hanem idő is. Nem egy geológiai vagy földrajzi egység az, amihez a hazában ragaszkodunk, hanem napok és évek sorozata, emlékek halmaza, amelyeket benne átéltünk; nemcsak sajátos strukturával és külön színekből épült táj, hanem az emberi társadalom, a közvetlen környezet egysége is. Szép és jó emlékek helye vagy keserves harcok porondja, melyekben a magunk emberségével győztünk vagy szenvedtünk vereséget, hiszen egészen mindegy.

A térhez kötött idő tölti ki a haza fogalmát élményekkel és emberekkel, családdal, barátokkal, akik velünk együtt a megszokott tájban élnek születésünktől a halálunkig s azon túl a gyermekeinkkel. A tudatom folytonosságát fenntartó emlékek sorozata. A cseresznyefa, mely ablakunk alatt virágzott gyermekkoromban, nagyapám alakja, ahogyan a fehéredő hajnalban kocsiján ülve kihajtott a kapun, fiatal anyám hangos éneke; az udvar, a ház, az utca, a kisváros, s ahogyan később ez a mikrokozmosz tágult és megtelt tartalommal: a nyelv zenéjével, a táj színével, a környezet szokásaival és törvényeivel. Igen, körülbelül ez volna bennem a szülőföld, a haza tudata; itt álltam meg biztos lábbal, hogy szétnéztek a világban, innen vezettek az én utaim Európa felé, eb-

ből a tudatból sugárzott ki érdeklődésem is más népek, más szokások, más tájak, más nyelvi és szellemi gócok felé.

Ez volna egyéni viszonyom a szülőföldhöz, a vidékhez, melyet hazámnak vallok, de korántsem volt ilyen bensőségesen zavartalan viszonyom az országhoz, az államhoz, mely mint közjogi egység annyiszor változtatta határait és törvényeit körülöttünk. A szülőföld, az otthon, a haza szeretetét a gyermekkor, az ifjúság alakítja ki az emberben; az országhoz és az államhoz való jó vagy rossz viszony a férfikor.

Én az iskolában négy királyt tanultam dicsőíteni és két ország határait megrajzolni a táblán. És kinn az utcán, a házunk előtt játszadozva két nyelven beszélgettünk a gyerekekkel. Az országnak kellett megváltoznia, hogy én érezzem azt, amit a más nyelven beszélők előbb éreztek már, hogy nem vagyunk egészen egyformák. Ami a szülőföldön, az én szűkebb hazámban természetes volt: a kétnyelvűség az ország és az állam meghatározásában osztályozást jelentett már.

Az, hogy magyar vagyok s ez mindenestre születési vagy nevelési hiba, tizennégy éves koromban lett világos előttem. Nem én jöttem rá. Figyelmeztettek az állam intézkedéseiből származó körülmények. Akkor szűnt meg városunkban a magyar középiskola.

S az a felismerés, hogy másodrendű polgár vagyok, hogy szülőföldemen, hazámban nincs annyi jogom, mert magyar vagyok, mint másnak, mint a többségi néphez tartozóknak, ez a felismerés tudatossá vált bennem és elkísért évek hosszú során át. Így lettem férfi, gondokkal küzdő családapa.

Nem panaszkodhatom túlságosan. A nemzeti jogok bizonytalan volta nem befolyásolta viszonyomat a szülőföldhöz, a környezethez, a barátokhoz. Az egymással élő népeket nem lehet rendeletekkel elidegeníteni egymástól, nem lehet határvonalakat húzni az emberi társadalom élő testén. Ami pedig a jogokat illeti, hamarosan rájöttem, hogy a honpolgári jogokat a többségi népnek se mérték egyforma bőkezűséggel.

Mindez azonban régen elmúlt, ma már emlék csupán. Az idő távolából nézve nem is csunya, nem is rossz emlék. Hiszen az ifjúság mégis szép volt! Bátrak voltunk, hősködtünk, virtuskodtunk, nem egyszer azal is, hogy magyarok vagyunk. Emlékeztek még azokra az ünfeledt hajnalokra, amikor valaki halkán elkezdte dúdolni a Kossuth-nótát? S aztán harsogó hangon énekeltük mindannyian... Micsoda virtus volt az! Ha valaki meghallotta volna, — mint ahogyan sokszor meg is hallották és feljelentették a »hazaáruló« társaságot — sokáig sínylődünk volna a börtön priccsén.

Amikor a Pétofi-brigád első frontra induló osztagai felálltak a kassárnyaudvaron s felhangzott ajkukon a nóta, hogy: »Kossuth Lajos azt izente, elfogyott a regimentje...« — akkor még reszkető ajakkal, sirással küszködve daloltuk ezt az éneket. Ma? Kinek jutna ma eszébe meghatódni ezen? S kinek jutna egyáltalán eszébe énekelni ezt a dalt, amelyet száz éven át tüntetésből énekelték? Kinek jutna ma eszébe Kossuthtal »tüntetni?«

De közbeesett három és fél esztendő. Akkor azért szégyenkezünk, hogy a nemzeti összetartozandóságból vállalnunk kell a közösséget azokkal, akik ennek az időnek hangadói voltak, de lelkünk mélyén hányszor suhant át a szégyenérzett amiatt, hogy ezzel talán megtagadjuk a nemzeti közösséget is. Azt a közösséget azonban, amelyet itt alakítottunk ki századok folyamán a velünk együttélő néppel, nem tagadtuk meg soha. Küzdöttünk érte, ahogyan lehetett. Többes számban beszélek, de magamra

gondolok s azokra, akik nem tudtak elszántan és határozottan szembeállni a hódítókkal, az elnyomókkal. Csak gyűlölni tudták őket.

Túl kellett jutni mindezen, hogy igazán hazának érezze az ember a hazáját itt a Vajdaságban. De hogy ez a valóságban mit jelent, azt nem lehet néhány mondatban világosan és félreérthetetlenül kifejezni. Arról csak meditálni lehet, romantikus példákra hivatkozni, megint a szülőföld varázsát emlegetni, ez azonban mind kevés. Munkáddal bizonyíthatod ragaszkodásodat, tetteiddel, egész életeddel. A gyermekeiddel, akiket itt nevelsz s itt szeretnél látni magad mellett akkor is, amikor lecsukódó szemmel révetegen búcsúzol a világtól ...

Szavakkal, írással kifejezni azt, amit neked a Vajdaság jelent, olcsó szólamokhoz folyamodni? ... Minek? Az életed legyen a bizonyosság rajta.

De van egy egyetemes magyarság, melyhez a közös nyelv, a közös szellemi mult fűz elszakíthatatlan szálakkal. Nem egy emberöltő, hanem századok emlékei és eredményei, a nemzeti mult és a hagyományok, melyek elválaszthatatlanul tapadnak az anyanyelvhez, a neveléshez.

Mert csak erről lehet szó, csak ezt tarthatom szem előtt, ha magyarságomra és a hazámon túl az egyetemes magyarságra s a hozzá való viszonyomra gondolok. A nyelvre, amely mindennél közelebb hozta hozzám Petőfit, Vörösmartyt, Aranyt, a nyelvre, amely közvetlenebb, megihettebb élményeket adott a magyar szellemi életből minden más nép vagy nemzet lelki megnyilvánulásának élvezeténél, csodálatánál. Nemzeti tudatom azonban nem fűződik a szülőföldem határain túl terjedő térhez. A szellemi hagyományokkal való közösségem nem keresi a szélesebb földrajzi egységet. A szellemi élet megnyilatkozásainak ma már nincsenek határai, de ezeket a megnyilatkozásokat irányítani, szabályozni lehet. S itt kell magamnak megvonni a határt érdeklődésem és a mai magyar szellemi élet megnyilatkozásai közé.

Író vagyok, tehát a hagyományokon kívül, az anyanyelven, a nemzeti tudaton kívül a szülőföld és a haza tudata, környezetem, az itt élő népek, a táj, a mindennapi élet valósága, küzdelme és öröme az, ami munkásságomat meghatározza, ami feladatokat ró rám a jövőre nézve is. A nyelv csak eszköz egy nép fennmaradásához, de annyi, mint a levegő az emberi szervezetnek. Természetes, hogy nemcsak élni kell, hanem dolgozni, cselekedni is, mert anélkül az életnek semmi értelme. A hagyományokból az ember azt veszi át, ami társadalmi helyzetének, világnézetének megfelel. Nem lehet semmiféle közösségem a turáni gondolattal, nem lehetek büszke az őshazára s a Beöthy vízióján, a volgai lovason, mely hódító népnek állítja be a magyart, csak mosolyogni tudok. Nem azért, mert nyelvben és érzésben vagyok magyar csupán, vér szerint semmi közöm a magyarsághoz, hanem, mert hála Istennek másként neveltek, más környezetben nőttem fel. Mert az, amit nemzeti tudatnak érzek magamban, sohasem húzódnak össze bennem a nemzeti kizárólagosság beteges görcsévé.

A Milleneum pompájában jól hathatott Beöthy álma, érdekes dekoratív folt volt Munkácsy képe mellett, de hazugság volt, ezt már akkor is mindenki tudta. S aztán jött Ady, jött a Nyugat, jött Móricz Zsigmond és a volgai lovas alakja, amint délcegen ült kis szőrös tatarlován és saszemével a Kárpátokon átnézett a széles síkság felé, úgy tetszett örökre elmerült »nemzeti nagylétünk nagy temetőjében«, amelynek nemcsak Mohács volt a sírásója, hanem a hódítási vágy is.

Tudom, hogy Beöthy egy osztály helyett álmodott, hiszen a nép nem akar hódítani, nem akar más népeket leigázni már csak azért sem, mert egyéb dolga van, mert mindenekelőtt a kenyerére kell gondolnia.

Az, hogy a földjén él és dolgozik, az hogy magyar, mindig természetes volt előtte és semmi szüksége nem volt a nemzeti tudat hazug költészetére.

Talán nekem se kellene elmélkednem azon, hogy magyar vagyok, hogy miként alakult bennem ez a nemzeti tudat... Véletlen vagy természetes adottság-e, kényszer vagy önkéntes beolvadási vágy volt-e, ami magyarrá tett, egészen egyremegy. Miért tűnődjek, miért próbáljak rendszert alkalmazni a bonyolult, sokszor egymásnak ellentmondó gondolatok útvesztőjében? S mit akarok mindezzel ma, amikor már igazán nem jelent hátrányos megkülönböztetést itt az én hazámban sem, hogy magyar vagyok...

Azért, mert ezt a hazát először meg kellett szerezni és még ma is küzdeni kell érte. Érzem, határozottan érzem, hogy mi, akik ma ebben az országban élünk, honfoglalók voltunk. Nem egy ismeretlen, idegen földet kellett meghódítanunk, hanem a szülőföldünket igazán hazánkká tenni. Magyarok is harcoltak, meghaltak ezért a földért, melyet ma hazánknak nevezünk, s mi, akik nem foghattunk fegyvert az egykori honosokkal együtt, már hét esztendeje rendezzük be életünket, jövőnket; a magyarok, a félmilliónyi magyarság életét és jövőjét is. Soroljam-e fel mindazt, amit a fegyveres harc eredményeként mi magyarok természetes joggal kaptunk? Írtózom a régi értelemben vett lojális nyilatkozatoktól, nem akarok alázatosságnak tűnni és nem szeretem a közhelyeket. Mindenki tudja, hogy nemzeti érzületünknek szabadon, nyíltan és öntudatosan kifejezést adhatunk.

S most újra felmerül bennem szellemi kapcsolatunk gondolata az egyetemes magyarsággal. Beszélhetünk-e egyetemes magyarságról ma, amikor nemcsak a Duna és Tisza körül élnek magyarok, nemcsak Erdélyben, hanem Ausztráliában, Németországban, Amerikában, sőt Palesztinában is? Beszélhetünk-e egyetemes magyar szellemi megnyilatkozásról, amikor a volgai lovas a nemzeti romantika sírjából feltámadt és elindult hódító útjára? Nem mithosz ez már, nem fellengzős történelmi vagy költői emlék, hanem valóság.

De ne gyötörd magad! Petőfit, Adyt, Kossuthot, a géniuszokat s az ideálokat senki sem veheti el tőled, ők mindig átforrósítják majd a szívedet, amíg az ő nyelvükön gondolkozol, amíg az ő álmaikon át nézed a világot. A volgai lovas egyszer csak újra az lesz, ami volt: kód, melyet felszív és eloszlat az első erős tavaszi napsugár.

De te ne várj, ne tépelődj! Dolgozz! Mit is tehetnél egyebet? »A vak csillag, e nyomorú föld, hadd forogjon keserű levében...« De a te földeden jól vedd meg a lábod! Író vagy. Akármilyen kicsi és erőtlen, hazádnak, népednek felelősséggel tartozol. Ha dadogva szólsz is, de beszélj! És ne félj, vágj neki bátran annak a kicsiny, de mindenképpen új világnak, melyet neked is építened kell. Ne nézz se jobbra se balra, menj előre s ne törődj a szórszálhasogatókkal, az okoskodókkal, az ostobákkal, a lótvuszavókkal és köldöknézőkkel, ne törődj azzal a néhány sznobbal, aki csak azért sznob, mert nem akar sznob lenni. A lelkiismeretedre hallgass!

Frázisokat mondasz, közhelyeket ismételsz, te aki útalod a közhelyeket? Közösséget akarsz vállalni azokkal, akiket művészi igényességed és vélt tehetséged folyton megtagad? Mi az, hogy vajdasági irodalom? Van ilyen? Vagy csak azért van, hogy a neve legyen?

Igen, így küszködök magamban. Barátaim, ne haragudjatok, ha olykor kishitű vagyok, ha néha többet akarok, mint amennyit a valóság megenged. Most mégis határozottan érzem, hogy nekünk közösen kell

kialakítanunk itt egy önálló és független szellemi életet. Nem ilyen vagy olyan irodalmat, hanem — irodalmat. Nagy feladat ez, tudom. Türelemre és alázatra van szükség és olykor önmegtagadásra is, de megvalósíthatjuk. Egy nép, amely megtalálta a hazáját, nem lehet meg anélkül, hogy életét, munkáját és küzdelmeit, érzéseit és vágyait a saját nyelvén kifejezésre ne juttassa. Nem hiába, nem ok nélkül lett külön svájci, német, francia és olasz irodalom. Milyen őszinte rajongással kiáltja Gottfried Keller: »O mein Schweitzerland, all mein Gut und Hab!« Mikor szólal meg a Vajdaság költői dicsérete? Mikor lesz a vajdasági magyar nemzeti tudat, a vajdasági táj- és hazaszeretet oly erős és határozott, mint a svájci francia Ramuz-nél?

Úgy érzem nemcsak a hazámra találtam, hanem magamra is. Felétek nyujtom kezemet, társaim. Hittel, türelemmel és felelőséggel elérhetjük célunkat, kialakíthatjuk szellemi életünket, irodalmunkat, melynek erős gyökerekkel muszáj kapaszkodnia a hazai rögbe, hogy igazán vajdasági és a miénk legyen.

Herceg János

Konyovics Milán: Rajz

KÓRÓGYI LAKODALOM

Ősidők óta nagy dolog a párválasztás. Sok minden függ attól, hogy az illető házasulandó megfelelő párra akad-e vagy sem. Nem egy család fizetett keservesen az elhamarkodott választásért, amiért csak a minél nagyobb anyagi javak bírását tekintette döntő tényezőnek. Nemcsak a házastársak életét keserítették meg, hanem még az utódokét is. Nem volt épületes látvány a gyermekek számára a mindennapos veszekedés és végső fejleménye, a tányérok és fazekak dobálása vagy a borhoz menekült fél állandó garázdálkodása sem.

A falusi fiatalok segítenek ma már a dolgon. Elválnak. Valamikor régen azonban ez nem ment olyan könnyen, s holtuk napjáig égtek a házasság poklában a szenvedő felek. Egyik-másik ugyan talált kiutat, szerető után nézett. Szlavónia falvaiban ma is nem egy esetről mesélnek, hogy két aszony is van egy házban, s aránylagos »fegyverszünet«-ben élnek a házastársak. A falu sem botránkozik meg rajta, hanem törvényesnek ismeri el a kapcsolatot.

Ilyesmi akkor következett be, amikor még az apa szava, befolyása volt a döntő az élettárs megválasztásában. A »pater familias« tökéletes, feltétlen engedelmességet követelt gyermekétől ebben a fontos kérdésben is. Mivel a legények tizennyolc-húszéves korukban nősültek, a lányok pedig tizennégy-tizenötéves fővel kerültek főkötő alá, ez az apa részéről részint indokolt is volt. Nem tartotta még elég érettnek sarját, hogy önállóan gondoskodjék életéről, önállóan válassza meg életetárját. Ha a fiatalok lázadoztak is a szülői önkény ellen, végül mégis csak bele-törődtek, s ment minden, mint a karikacsapás — legalább is az apa hite szerint.

Úgy mesélik, hogy nyolcvan-kilencven év óta a fiatalok már maguk indulnak párkeresésre. Sokszor nem is indulnak, mert az iskolában megtalálták egymást és egymásnak nőttek. Ha az iskolában nem, hát a táncban, a derenkázásnál, a munkában okvetlen talált ki-ki magának megfelelőt.

A szlavóniai magyar legény általában nem megy messzire menyasszonynak valóért, legtöbbször a saját falujában nősül, vagy legfeljebb a szomszédos magyar faluból hoz asszonyt a házhoz. Tehát az endogamia még virágzik.

Mivel az egész falu szegről-végről rokon, nem éppen hasznos szokás ez. Az írásos emlékek szerint a szlavóniai magyarok derék szép szál emberek, asszonyok voltak, ma pedig sok a vézna, szűkvállú, az asszonynépség lapos, főleg a fiatalok, de a férfiak jórésze is alacsonytermetű. Az öregek jóval szívósabbak még mindig, mint a fiatalság. Az állandó összeházasodás elkorcsosulásra vezet. Bár érdekes, hogy elmebeteg,

torzszülött gyerek aránylag kevés van a három magyar szigetfaluban. Ha van is, az inkább a behurcolt vérbaj következménye. Ugyanis szégyelnek orvoshoz fordulni gyógyításért, inkább tűnnek és szenvednek, és így hanyagságukért az utódok bűnhődnek.

De egy kissé elkanyarodtunk, térjünk csak vissza oda, ahonnan kiindultunk.

Tehát a legény kiszemelte magának a lányt, »mer olyan férő való laónyka volt«.

Ha közelebbről sem ő, sem a szülei nem ismerték a lányt és családját, — ez ugyan ritkán fordult elő — akkor elmentek »laónyniző«-be. Valami más ürüggyel léptek be a lányos házba. Nem árulták el rögtön jövetelük célját, még akkor sem, ha a lányos házban tudtak jöttükről. Rendszerint valami jószágot, vagy gabonát kerestek megvételre. A lány hozta be a mutatót, közben természetesen a szülők szemügyre vettek mindent, a házat is, a leányt is. A leánynak ilyenkor szégyenlősnek illett lenni, minél kevesebbet kellett tartózkodnia a szobában, ahol a vőlegényjelölt és az öregek beszélgettek, esetleg fogyasztottak is valamit. Távozáskor a lánynézők megkérdezték, mikor ismételhetik meg a látogatást. Azt már mindenki tudja, hogy az újabb látogatás a »kérő« lesz. Ha a szülők ismerik egymást és egymás körülállását, akkor a lánynéző esetleg elmarad.

Kérőbe este ment a fiú apja, anyja, egyszerűen, nem kiöltözködve. Az öregnél bot, s mielőtt benyitná a lányosház ajtaját, az ajtó alsó sarkát háromszor megüti a bottal. Mégpedig azért, hogy biztosítsa a sikert, hogy a lány semmi úton-módon ne mondjon ellent. Az ajtón belépve a »szenes házba« (konyhába) jutnak, szétverik a bottal a szabad tűz helyen égő tüzet. Azután megzörgetik a szoba ajtaját. A szobában az egész család már várja a vendégeket. Ezután megkérdezik fennhangon: »Van eladó laóny?« Csak a harmadik kérdés után vezetik be a vendégeket a szobába. Bent azután az öreg elmondja, miért jöttek, mit akarnak. Megbeszélnek a megbeszélendőket. A fiatalok közben nem tartózkodnak a szobában, hanem kint beszélgetnek vagy a szenes házban, vagy az udvaron. Miután az öregek megtárgyalták a dolgot, behívják a fiatalokat s a lányt az asztal elé állítva megkérdezik: »Eljössz-e idős laónyom? Akarsz-e jöni? Szereted-e? Ha szeretitek egymást, apoljátok meg.« Ezután megápolja (csókolja) a lány az apóst és az anyóst is. A két fiatal ismét elhagyja a szobát. A vendégek pedig esznek-isznak.

Közben az öregek azt is megbeszélnek, mikor lesz az »odadó«.

Az odadó már kis lakodalom, amit rendszerint szombat este tartanak. A vőlegény, a vőfélyek, a komák, a legközelebbi rokonság, a nyoszolyólányok, a vendégség.

A koma belépve a szobába »megkocoli« botjával a gerendát és kikéri a lányt. A lány két selyem kendővel várja a vendégeket. Az egyiket átadja az apósának, a másik nála marad. Ez a jegyváltás. A vőlegénytől cserébe »bisalmaót vagy biskörtét« kap, tele dugva arany-ezüst, papír pénzzel. Mostanában, mikor este, vacsora előtt, a kendőt adják, az após jegypénzt ad, négy-ötezer dinárt, a násznépnek meg rozmaring jár, mint a lakodalomban. Utána nótáznak, táncolnak. Este elmennek beíratkozni a paphoz, kocsin, nótaszóval, a nyoszolyólányok kíséretében. A pap beírja őket az anyakönyvbe s azután azt mondja: »Fogjátok meg egymás kezét« és ezután »eláldja őket«. Ugyanekkor megkéri a papot, hogy hirdesse ki őket háromszor. Ha sürgősen, levéllel kell megtartani az esküvőt, akkor vasárnap délelőtt kétszer, délután egyszer kihirdeti őket s így szerdán már meg is tarthatják az esküvőt. De ha nem kell sietni,

akkor három egymást követő vasárnap történt a kihirdetés, s utána bármikor tarthatják a lakodalmat.

A paptól visszatérve megkezdődik a vacsora: leves, sütek, fõttek, kalácsok követik egymást. A jegyes pár egy tányérból eszik, egy pohárból iszik, hogy egyik legyenek. Vacsora után a menyasszony »megapoli« a vendégeket, amiért pénzt kap, ez a csókpénz. Vacsora végeztével dalolnak, táncolnak, maskarába öltöznek: a férfiak női, a nők férfiruhába vagy más maskarába, például medvének stb. Közben a szülők kitzútték már az esküvõt is.

Az esküvõig hátralevõ idõt gondosan kihasználják. Készítik a lány holmiját. A barátnõk is segítenek tollat fosztani, pöndölõket, vánkosokat varrni, tambúrozni, fiókozni stb. Természetesen a lányos háznál jól tartják a segítõket. Ez alatt az idõ alatt a szülõk azt is megbeszélik, hogy hány és milyen jószágot vágnak a lakodalomra. Megveszik a borjukat és amire még szükség van.

Az esküvõ elõtt egy héttel a komák is jelentkeznek. Megkapják a komabotot, amit »zõddel, téli zõddel« fonnak be végig, a bot tetején valamilyen virág ül, többnyire krizantém. A komabotot természetesen fel is pántlikázzák. A csutorát is felzöldelik, pántlikázzák; megkapják a »tikmonyos kosarat« is, amit egy kisfiú visz. Ebbe a kosárba minden házban, ahová elmennek hívogatni, két »tikmonyt« (tyuktojást) adnak. Vasárnap indulnak elsõ hívogatóra, kedden délelõtt másodikra és délután harmadikra. A lakodalom ugyanis szerdán van, mert így szerencsés lesz az ifjú pár. A hívogató, ha tanult a vőfény, akkor sokféle lehet. A legegyszerűbb a következõ: »Szerencsés jónapot kívánok e háznak, azt üzenete X. Y. gazduram, szerdán délre hivatalos vendég legyen az asztalánál.« Ha idõközben kifogy a csutorából a bor, a háziak kötelessége megtölteni. A meghívottak, a közeli rokonok a diót, lisztet, cukrot a házhoz viszik, ahol segítenek a sütés-fõzésben. A két tikmony pedig a hívogatók bére. A hívogatók nem egyszer a kezük ügyébe kerülõ tárgyakat is ellopják, s csak akkor adják vissza, ha a tulajdonosa elmegy értük. Ez a szokás még arra mutat, hogy a menyasszonyt valamikor rabolták. Az ajándékokat már az esküvõ elõtti napon szállítják a lakodalmass házhoz.

A virágokról a nyoszolyólányoknak kell gondoskodniuk. Kék meténg virágot szednek a temetõben még vasárnap este, s kedden koszorúba fonják, a »ruzsaring«-ot is összegyűjtik, hogy szerdán kioszthassák.

A jegyesség alatt a fiatalok szabadon látogathatják egymást. De nagyon vigyáznak, hogy megõrizzék a másik hûségét. A lány például a vőlegény elsõ látogatása után kívágja annak lábnyomát a földbõl és befelé fordítja, a kötényét is leoldja a vőlegény távozásakor s a fonákjával kifelé köti maga elé. A legény szintén e célból egész a lakodalomig kifordítva viseli a gatyáját.

A jövendõ anyós is meg akarja kedveltetni magát menyével. Jegyretést visz neki szahányba (tepsibe) meg tyúkot. »Olyan vót ez a jegyrites mint a karom, grizzel!« — mondja az egyik öreg néni. De a lányos ház sem marad adós, õk is különféle jókat visznek az anyósoknak.

Mivel szerdán tartják az esküvõt, már kedden levágják a marhát, megindul a sütés-fõzés. Néha már kedden este is jönnek muzsikások, vendégek, azonban az asszonyok egyhamar hazaküldik õket.

Végre felvirrad a nagy nap. Reggel korán a nyoszolyólányok elviszik a »ruzsaring«-ot a meghívottaknak. Elõször feltűzik az illetõnek a »ruzsaring«-ot, azonban az nem fizet addig, míg csókot is nem kap.

Még a muzsikásoknak is kijár a csók. A begyűlt pénz a menyasszonyé. A násznagyok is útnak indulnak utolsó hívogatásra.

A vendégek külön-külön gyülekeznek a két háznál. Reggel a menyasszony már teljesen felöltözve várja az ajtóban a vendégeket, akiket meg kell apolnia, de természetesen nem ingyen. A vőlegény a vőlegényes háznál várja a vendégeket ünneplőben. Itt a vőfény rigmussal elbúcsúztatja társaitól és a legény élettől. Esküvő előtt nagy, kerek kött kalácsot, bort, húst, pálinkát visznek a papnak. Ez az ő bére.

A legényes ház két keresztapja elmegy a lányos házhoz és az első harangszóra felkészül a menet, a másodikra megindul a templomba muzsikaszóval, kocsin. Külön-külön indul a menet a legényes és a lányos háztól. Útközben vígan vannak, nemcsak a templomba menet, hanem visszafelé is. Ilyeneket kiabálnak például:

I.

Ez az utca, de leveles,
Menyasszonyunk, de szerelmes!
Hij, hij!

II.

Ez az utca térdig saóros,
Menyasszonyunk most lesz paóros!

III.

Saórgarépa, piros alma
X. Y. lakodalma.

IV.

Egy szem búza, egy szem rozs,
Esküvőre megyünk most!

V.

Aki eztet irigyli,
Aóldja meg az isten ütet!

VI.

Ej, de sokan níznek minket,
Aóldja meg az isten úket.

VII

Több szaól gyujtó pakliba,
Jaj, de jó a lakziba!

VIII.

Vőlegényünk arany baóraón,
Tetú maósz a szakaólaón.

IX.

Saórgarépa, petrezselem,
Menyasszonyunk földig selem!

X.

Haórom íce szilvalé,
Zsuzsa lesz a Jancsié.

A nézőkre ilyeneket mondanak:

I.

Aki ott bent dolgot talaól,
Az az utcaón nem aóldogaól.

II.

Kapufaóhoz taómaszkodik,
Bógésére kivaóonkozik!... stb.

Ilyen és hasonló kiáltásokkal igyekeznek a fiatal párt fenyegető gonoszokat távoltartani.

A harmadik harangszóra a két menet a templomnál összetalálkozik. Ha azonban a menyasszony előbb érkezik, akkor beül a templomba a helyére. Ha soká jön a vőlegény, ki-ki megy elébe, s azután megint visszasaül a helyére. A templomban külön-külön ül a násznép; a templom egyik felében a vőlegény, a másik felében a lány násznépe. Miután a pap megeskette őket, összefogózva távoznak a templomból. A fiatal pár bemegy ezután a pappal az irodába, mert most írják be őket a házások könyvébe. Ezalatt kint a templom előtt csárdást húznak a muzsikusok s áll a vigalom. Ezután ki-ki hazamegy. A vőlegény násznépe a vőlegényes háznál, a menyasszonyé a lányos háznál délebedel. Ebédre borjú pörköltet szolgálnak fel savanyúval, kött kalácsot s hozzá borocskát. A pörköltet a borjú aprólékjából készítik »rövid lév«-re, s »jól befűszerezik«.

Ebéd után a vőlegény násznagyai elmennek a lányos házhoz a násznagy kendőért. Ez egy delén fejkendő, amit a mellükre tűznek, s visszadobnak a vállukra. A kendőért fizetnek a násznagyok. Miután megkapták, visszamennek a többiekért. A násznagyok vezette vendégseréget a koma várja az ajtóban. A násznagyok leszállnak a kocsiról, belépnek a házba »megkoccolik« az ajtófélfát, s elkezdik mondókájukat: »Keressök azt a fehér galambot, melyet a szent egyháóban a szeretet laóncaóval összekötötek. Az egyiket megtalaóltuk, keresök a maósit. Úgy tudjuk, ide saóílt be.« Ekkor következik a nőrablás megjátszása, az álmenyasszony szertartása. Nem a menyasszonyt vezetik be, hanem előbb öreg szüléket, azután meg lányokat. Csak mikor már türelmetlenkedve kifakadnak a násznagyok: »De ne húzuk-vonjuk az időt, mert este lesz raónk!«, csak akkor hozzák az igazi menyasszonyt. Közben a kaput bezárják, míg a vőfény meg nem fejt a találos kérdéseket. Ezt azonban nem mindig tették meg. A vőfélynak ugyanis meg kell harcolnia a lányért. Igaz, hogy csak szóval, de ez is a régi nőrablás nyomát őrzi. A lány keresztapja adja fel a kérdéseket. Például: »Mikor van az asszonyon két keletlen juk?« (mikor csipőre teszi a kezét). »Ki szoptott előbb az anyjaóná?« (Ádám, Éva gyermeke). Vagy másik: »Az anyaómnak laónya lettem, az apaómnak anyja lettem, tisztelt engem az én apaóm, anyaómnak az ura. Tessék megfejteni!« (a lány teherbe esett, a kicsit az apja tudomásával eltette láb alól. Mikor a törvényszék elé állították őket, halálra ítélték mindkettőjüket. A lánynak azonban megkegyelmeztek. Kapott enni. Az apa azonban nem kapott; de mégsem fogyott el, mert a lány szoptatta. Ezért lett az apjának anyja stb.).

Ha nem tudja megfejteti a kérdéseket, akkor megsúgják neki, akik tudják. Ha még ezek után sem tudná megfejteti, akkor cigarettát vesz, különben nem vihetik el a menyasszonyt. Csak ezután engedik be a násznépet. A násznagyok már sürgetik is őket: »Egyél-igyaól pajaós, sógor! Ájde, osztán maó megyünk is.«

Erre előáll a vőfély s elbúcsúztatja a menyasszonyt a szüleitől. A szülők az udvaron két széken ülnek, előttük a megmaradt meténgen a menyasszony és vőlegény. Nagy sírás közt búcsúzik a menyasszony az édesanyjától. Ezalatt a násznép a nyoszolyólányoktól kapott meténg koszorút a fejére téve felrakja a kocsira a tulipános ládát, kócsagot, nyoszolyát meg a többit. A menyasszony sírándozva mondja: »Kocira aógyam, kocira! Kocira laódaóm, kocira, magam is felülök a kocira. Jaj, édős anyaóm, felnevelő dajkaóm, de hamar elvisznek!«

Ha valaki ártó személy meg akarja akadályozni, hogy a lovak indítsanak, akkor a szobában »a tikör előtt szapuval lebútotta a fekete macskát«. Ilyenkor aztán hiába vágták kétfelé a lovakat, csak akkor indultak meg, mikor kieresztették a macskát.

A búcsúztató után kocsira ülnek. A fiatalok ülése a meténg hulladékokkal tömött zsák. Mielőtt elindulnak, egy pohár bort ürítenek ki ketten, s a poharat a kerékhez csapják. Ennek a cselekedetnek is az a célja, hogy távoltartsák, elűzzék a gonoszt. A kocsi elején áll a koma és tartotja a komabotot, rajta az ipa-vette jegycipőt és jegytakarítót (kötény). A menyasszony abrosszát és kendőjét is vígan lebegtetni a szél.

Az utat végigdalolják, végig kurjantgatják. Csupa örömmel tele az utca amerre végigmennek. A kapukban állók és az ablakokból kikandikálók arcáról is csak sokára hervadt le a mosolygás.

A vőlegényes háznál közben nagy a sürgés-forgás. A követ jelenti, hogy a menet már útban van és nemsokára megérkezik. A kaput sarkig kitarják, hogy a kocsiknak ne kelljen várakozniuk. Nem úgy, mint a lányos háznál! Itt már nem kell harcolni a lányért, már hozzák nagy diadallal, már az övéké. A menyasszonyos kocsi a szenes ház előtt áll meg. A szenes ház ajtajától egy nagy türet (vég) vászon vezet a szobáig. A szenes ház ajtajában áll az anyós. Lesegíti a menyasszonyt, aki megcsókolja az ipát és napát. Ezzel befogadják a nemzetségbe. Az ajtón belépő fiatal párnak mézet tesznek a szájába, hogy édesek legyenek egymáshoz.

A fiatal pár a »tikör alatt« ülve beszélget, ölelkezik, csókolózik. Előbb azonban a menyasszony ölébe egy szép kis lányt ültetnek, hogy neki is ilyen legyen. Ez a kis lány kapja a »jelengetésbe« összeszedett almát, diót. A vendégek azután hazamennek megetetni, megitatni a jószágot.

Ezalatt vacsorára terít a ház népe. A vendégek is visszazállingóznak lassan, megkezdődhet a tulajdonképpeni ünnepség. A vendégek oda ülnek, ahova akarnak. A menyasszony és vőlegény egymás mellett foglalnak helyet az asztalnál, mellettük a násznagy. Különféle, jobbnál-jobb ételek kerülnek az asztalra, a »tiklevestől, a szaórmaólt kapisztától a különféle süttekig és kalaócsokig. Csak úgy focsog a zsír a rétes pogácsán.« A násznagy »elálgya« az ételt. Ezután jön a köszöntés.

A vacsora utolsó étele a kása. Utána bejön a bekötözött kezű szakácsnő, s aki a mondókát mondja, adakozásra szólítja fel a vendégeket, hogy támogassák a kásafőzésben kezét összeégetett szakácsnőt. Ez az úgynevezett kása-pénz.

Hugy szegény szakaócsnénk a levest keverte,
 A főző kalaónyal a földöt levverte.
 Ahugy azt hertelen a tűzből kivette,
 Bizon a job kezét szegén megégette.
 Mas szegén, szakaócsnénk ú nagy kalaóniaóval,
 Jobkezét forgati szörnyű faójdalmaóba,
 De még ami nagyob, saónta is laóbaóra,
 A földő raóesöt a laóba ujaóra.
 Tehaót, jó uraim, bugyelaórist megnyissanak,
 Kis bankót, nagy bankót taónyera rakjanak,
 Eként orvosaógra pénzt neki agyanak,
 Hugy mérges sebei hamar gyógyijanak.
 Uraim, nizzók útet könyörületösen,
 Méltó hugy ú rajta szívünk megessön,
 Hugy kapjon duktornak kontót fizethessön,
 A szaómaóra mindönki baór tíz dinárt vessön.

Vacsora végeztével, mielőtt elkezdődnék a menyasszony-tánc a következőkkel fordul az összegyűltekhöz:

Kedves vendégeink, haólaó az istenek,
 Hugy megmutasok mas maó mindön embörnek,
 Hugy nem let hejaóba, amijért faóratunk,
 Mer vólegényünknek, szép menyaszont hoztunk,
 Et van a menyasszon, megmutasok tehaót,
 Mindönki taóncolhat vele egypaór nótaót,
 De maj megfizeti a cipője aóraót,
 Mer mos a laóbelit draógaóbjért csinyaólik.
 Kiványok nagyon jót a vendégseregnek,
 Nyoszojó laónyoknak, cifra vófínyöknek,
 Rózsaszínü menyecskéknek, bársonyszínü öregöknek,
 Az első cigánnak kivaónyok igön jót,
 A maósodiknak hasonlót.
 A harmadiknak egy nagy szaóraz faót,
 Amiljön a hóhér evági a nyakaót.
 Has maó, cigaón, húzdd a szokot nótaódat,
 Mulassunk egésségére az új haózaspaórnak.

Vacsora alatt, ha a vendégek közül elkiáltotta valaki magát:

»Sem furó, sem kalapaócs,
 Puci dudó!«

akkor a menyasszonynak ugrani kellett és meg kellett apolnia a vólegényt, azután azt, aki pénzt vetett az előtte álló üres tányérba. A fiatal pár előtt áll még a kifúrt »süttő« takarmány-tök és abban gyertya ég. Vacsora után »féléjjelbe« következik a menyasszony-tánc. A násznagy előbb idézett köszöntése után rákezdí a cigány:

Halod-e te menyaszon
 Van-e naólad jó aszon?
 Ha nincs naólad jó aszon,
 Nem is vagy te menyaszon!

Először a komával járja a táncot a menyasszony, azután a koma árulja a menyasszony táncát:

Szép csikó, jó csikó,
Akinék kell eladó.

Nem is oljan draóga, szaóz forint az aóra!

A táncos a tányérba veti a menyasszony-táncért szánt összeget. Ma ez az összeg ezer dinárnál kezdődik. Ha egyesek esetleg nem akarnak venni menyasszony-táncot, akkor a koma illet vagy efélet kiált: »Nincs ennek az X. Y.-nak pénze, mert nem kerestt eleget!« Ma még azt is hozzáteszik: »Mert nem svercelt eleget!«

A koma még a menyasszony cipőjét is árulja: »Elveszett a cipője a menyasszonynak! Elveszett a cipője a menyasszonynak! Ki talaója meg? ki talaója meg?«

Hivatlanok is érkeznek maskarában, megtáncoltatják a lányokat, enni-inni kapnak s csakhamar eltávoznak.

A begyült pénzt összeszedik a tányérból és átadják a vőlegénynek. Ilyenkorra már a »süttő«-be tett gyertya is elalszik és következik a fektetés. A koma a pénzes tányért a fiatal pár után vágja, hogy a házban maradjon a szerencse, ezután muzsikaszó mellett kísérik őket a kamrába. A koma végzi a fektetést. A fiatal asszony lehúzza a vőlegény csizmáját s annak a homlokához koccintja. Ilyenkor kiesik az esküvő előtt a csizmába, cipőbe tett szerencsehívó pénz. A vőlegény is lehúzza a menyasszony cipőjét, a menyasszony fejéhez koccintja, és közben ezt mondja: »Én a te urad vagyok«. Ez a jelképes cselekedet azt jelenti, hogy a házastársaknak nem szabad egymásról megfélemedkezniök. A koma, miután ellenőrizte, hogy valóban megtörtént-e ez az aktus, eltávozik. A vőlegény bezárja az ajtót, a fiatalok egyedül maradnak, közben kint állandóan szól a muzsika egy jó darabig.

A vendégek tovább mulatoznak. Áll a vigalom. Szabad a tánc: járják a libbentős gyors csárdást, rezgős lassút, két ugrós, egy ugrós csárdást. Idő múltával a különböző alakoskodó táncokra is rákerül a sor: a gúnár-táncra, a béka-táncra, a kútbaesőcskére. Vidáman várják a hajnalt, amikor is muzsikaszóval keltik a menyasszonyt. Előzőleg azonban már polyvával, szalmával beszórták az utcát.

A szoba közepén ülő menyasszonyt előbb azonban a koma megfésüli, »sudrás«-ba fonja a haját, kerek kontyot rak a feje tetejére, erre ráteszi a főkötőt és a tilángli kendőt. Közben énekelik:

Jaj, de csinos menyecske lesz eből a laónyó,
Kerek kontyot fonhatok a hajaóó,
Eszteendőre elveszem, a maósikra elverem,
A harmadikra hazafelé kergetem.

Nagyon érdekes, hogy férfi kontyolja fel az új asszonyt.

Miután már felvették az új asszonyt az asszonyok közösségébe, meg kell mutatnia ügyességét, rátermettségét. A polyvával, szénával behintett utat kell tisztára feltakarítania. Ebben a műveletben a koma is segít, mert az ő szégyene, hogy megeshetett ez a csúfság. A koma kaparja össze a szemetet, az új menyecske meg söpri. A többiek közben ugratják a nagy munkában levő menyecskét és komát. Miután összegyűjtötték a szemetet, még ott az utcán meggyújtják.

Ezután az egész násznép bemegy reggelizni. Ahogy jönnek a vendégek, az új asszony megcsókolja őket, amiért ismét ellenszolgáltatást

kap. A begyült összeg az új asszonyé. Tovább folytatva a mulatságot, egész nap vigadoznak. Vacsora előtt az egész lakodalmas nép felkerekedik és elmegy a menyasszony szüleiért. Vacsora után osztja az új asszony a kendőket, zsebkendőket, abroszokat, szalvétákat, törülközőket, bicskát a rokonságnak. A násznép nem hagyja megjegyzés nélkül s közben kiabál, például: »Azért adott a nagybátyaónak kendőt, mert igen taknyos. Szegény menyasszónynak kellett venni, ő nem tudott. Vagy: »Szégyelheti magát menyasszonyra szorult, hogy az vegyen neki kendőt!« Ilyenkor sokan meg is sértődnek.

Ezután énekelnek, táncolnak, például ezt éneklik:

Szerelöm, szerelöm, aótkozott gyötirelem!
Miért nem termett volna minden fa tetején?
Minden fa tetején, égerfa levelin,
Hadd szakított volna minden szegén legén.
Laóm, én szakítottam, el is szalajtotam,
Szelid galamb helett, vad galambot fogtam.

Közben a vendégek borocska után áhítozva ilyeneket kiáltoznak: »Ice, ice, kétszer tetőzell!«, vagy: »Igyaól Petró, nincs porcijó, rajtunk az egzekúciój!«

Ezután a szünet után ismét dalolni kezdenek:

Haórom élő fehér szittyó
Nem paraszt legénnek való.
Ispaóny uram, kendnek való!
Kendnek szolgáló! egész Kórógy.

Azt gondolod, mindig ú' lesz,
Hogy szeretóm soha nem lesz?
Dehogy nem lesz, de bizon lesz!
Naólad szaószornaól is szeb lesz.

Mi haszna hosszi pipaszaór,
Ha végig foly rajtaja nyaó!?
Mi hasznaja szép menyecske,
Ha nem feketők le vele?

Azt gondolod, hogy én bánom,
Hogy tetőled e kell vaólnom?
Én előttem e csak aólom,
Nem magad vagy a vilaógon!

Szivesen éneklik a következőt is:

Mén a szekér, mén a szekér,
Maj a malomba ér, maj a malomba ér.
A malomba, a malomba!
Haórom molnárlegén, haórom molnárlegén
A malomban, a malomban,
Egyik szitaól, maósik restaól,
A harmadik grízt csinyaól,
Egyik szitaól, maósik restaól,
A harmadik grízt csinyaól,
A malomban, a malomban.
Molnaórné, csaórdáósné,

Hajcsd el az uradat!
Szeress meg engemet
Molnaórné, csaórdaósné!

(A fenti két dalt idős Losa Istvánnétől jegyeztem.)
Ha már nem tudnak mit dalolni ezt mondják:

Saórgarépa, cicóka,
Az is mingyaó egy nóta!

A játékokra éjfél után kerül sor. Ilyenkor azt mondják: Menjünk béka-táncot járni. Ekkor a férfiak körbeállnak, leguggolnak, kezüket keresztbetéve a két láb között a földre támasztva a földön »bagdálnak«. A gúnár-táncnál van egy gúnár, kezében seprűt tart, mögötte sorakoznak a tojók. Aki nem akar tojó lenni, arra ráüt a seprűvel. Egymás vállát fogva tánclelésben haladnak, közben ezt éneklük:

Mi gúnaórunk fekete,
Ezt a tempót megtette.
Térdig érő nagy hóban,
Raó-raómaószott a tojóra.
Dunaóról fúj a szél,
Dunaóról fúj a szél.

Először körbejárnak a szobában, azután az ajtón kimennek, majd az ablakon térnek vissza. Közben, amit tesz a gúnár, azt kell tenniük a tojóknak is. Például bekenni korommal a nem táncolók arcát, azokét, akik nem akartak tojónak menni, vagy megcsókolják ezeket stb. Mikor megelégedik a mulatságot, ki-ki hazafelé irányítja a szekere rúdját.

Harmadnap zsíros puha pogácsára várják a vendégeket. Ismét dalolnak, táncolnak. A legényes táncnál hozzák utolsó éjjel a kocsonyát. Ez a »kitoló«. Ezt látva a vendégek a következőket kiabálva biztatják egymást: »Ne fogagyatok el belőle, mert ez maór kitoló!«

Azonban mégis hazamennek. Tévozásakor a kapuban álló komának adják le az utolsó ajándékot a fiatal pár számára.

A lakodalom után az új menyecske hét napig nem hagyhatja el a házat, még a szüleihez sem mehet. Még akkor sem, ha azok a szomszédokban laknak. Ezután vasárnap az egész család együtt megy a templomba. Az új asszony ekkor már az anyósa mellett ül, a fiú pedig az apja mellett. Most már nem ülhetnek többé a lányok és legények közé. Most már »bacsika«-nak és »néni«-nek szólítják őket, akármilyen fiatalok is.

Az új pár még végiglátogatja a volt vendégeket, és ezzel vége a dínom-dánomnak, megkezdődik a közös élet, a munka. A fiatalasszony végzi a takarítást. A »szívas bocskor«-t is ő köti fel az apósa lábára lábmosás után.

A menyecske már az új család tagja, ezért annak a rendjéhez alkalmazkodik.

Érdekes, ha a legény költözik a lányos házhoz, akkor még a nevét is szinte lassan elfelejtik, a fiatal párt az asszony lánykori családnévén emlegetik. Például: a lány Pető Julis, a legény Nagy Pista. Nem Nagyéknak emlegetik őket, hanem Petőéknak. Ebben még talán a matriarchatus szokásjogának maradványát lehet felfedezni.

(Az adatokat Losa Etelkától, ifj. Losa Istvánnétől, id. Losa Istvánnétől és a náluk megfordult asszonyoktól gyűjtöttem össze.)

Penavin Olga

TARTALOM:

	Oldal
Fehér Ferenc: Bácskai szimfónia	385
Gál László: Az én hőseim	391
Debreczeni József: Levél egy költőtársamhoz	396
Vers Korea teléről	398
Költő:	398
Vitéz Mihály városa	399
Apám mesélni szeretett	400
Lőrinc Péter: Beszélgetések egy árnyképpel	401
Major Nándor: Tűz a tarlón	413
Bogdánfi Sándor: Eső után (elbeszélés)	421
Sinkó Ervin: Confiteor (folytatás)	427
Vladimir Názor: Tücsök (Ács Károly fordítása)	438
Herceg János: Cél és vallomás	440
Penavin Olga: Kórógyi lakodalom	445

Képek:

Címképünk: Konyovics Milán: Kompozíció	
Konyovics Milán: Rajz	395
Szénagyűjtők (pasztel)	400
Nyár (olaj)	420
Almási Gábor: Liszinszki	423
Konyovics Milán: Tájkép (olaj)	437
Rajz	444

„BETON” NOVISZÁD

Dávid Rackovity-utca 9 - Telefonok: 30-68 és 29-17

KÉSZIT ÉS RAKTÁRON TART:

*összerakható lakóházakat,
centrifugált beton csatornázási csöveket,
centrifugált beton vízvezeték csöveket,
beton járda-lapokat,
könnyű-építkezési lapokat:*

*faháncsból és cementből (Tarolit),
gipszből és pozdorjából,
nádból - közfalak építésére, hő- és hangszigetelésre
és egyéb könnyű-építészeti célokra:*

*beton jóságvályút,
beton sertésvályút,
szőlőlugas oszlopokat.*

Az összes készítmények teljesen szabad eladásban.

„TRGOVAČKO PREDUŽEĆE”

(KERESKEDELMI VÁLLALAT)

vegyes árúk nagyban

NOVISZÁD, Pap Pál-utca 10

ELLÁFJUK VAJDASÁGOT:

gyarmatárúval, rövidárúval, kémiai cikkekkel, faárúval, üvegárúval, papírral, irodai és iskolai felszereléssel, valamint építőanyagokkal a kereskedelem különböző formáiban: szavatolt, biztosított, kötött és szabad ellátásban.

Állami vállalatoktól átvesszünk mindennemű árút szabad árusításra és átvesszük a kisipar termékeit.

Ajánlatok beszerző osztályunkhoz küldendőek. Telefon: 24-86.
Beszerzés céljából forduljon következő osztályainkhoz:

Gyarmatárú: Pap Pál-utca 10, telefon 40-92

Festékek és vegyszerek: Pap Pál-utca 10, tel. 40-92

Rövidárú: Pap Pál-utca 10, telefon 40-92

Bútor: Pap Pál-utca 10, telefon 40-92

Papiros: Úszpenszka-utca 4, telefon 21-90

Üveg és porcellán: Úszpenszka-utca 4, telefon 21-90

Telefonok: igazgató — — — 40-93

számvevőség — — 40-93

személyzeti osztály 21-90

Folyószámla a Narodna Banka noviszádi fiókjánál, 300.701.520 szám

Mit mond a „Híd” új kiadója?

A »HID« ma megjelenő, júliusi füzetének az ad különös érdekességet, hogy ez az első szám, amelyet már nem a Testvériség-Egység vállalt, hanem a Vajdasági kulturszövetség Magyar osztagja ad ki. Ezzel kapcsolatban felkerestük Ernyes Györgyöt, a Magyar osztagy tevékeny főtthkárát és megkérdeztük: milyen változást jelent a »HID« életében az új kiadó?

— A Magyar osztagy öröm mel vállalta a vajdasági magyar írók irodalmi és kritikai folyóiratának kiadását és reméljük, hogy a kiadó-változás nem kárára, hanem hasznára lesz a lapnak.

— Természetesen, ami a lap szellemi részét illeti, ebben a tekintetben a »HID« éppen olyan független marad, mint eddig volt. A szerkesztés dolga továbbra is egyedül a szerkesztő bizottságra tartozik — a Magyar osztagy csak a lap anyagi részét vállalta és terjesztését igyekszik tökéletesíteni.

— Mindenek előtt új nyomdába vittük a lapot, mivel az eddigi valahogy nem tekintette szívügyének, hogy a »HID« kiálitása minél szebb és izléesebb legyen. Azt hisszük, mindenkinek, aki a júliusi füzetet kezébe veszi, észre kell vennie a gondosabb nyomdai munkát.

— Eddig többször és jogosan hangzottak olyan panaszok is, hogy az előfizetők nem kapják meg rendesen a lapot. Ennek az áldatlan helyzetnek egyszer s mindenkorra végetvetünk, sőt igyekszünk pótolni az eddigi mu-

lasztásokat is. Minden előfizetőknek, aki közli velünk, hogy a »HID« ezévi évfolyamának bármelyik számát nem kapta meg, azonnal és természetesen minden külön térítés nélkül, megküldjük a hiányzó füzeteket.

— Hogy a háromszinnyomású, művészi fedőlap öszhangját meg ne bontsuk, a jó vöben a címet nem ragasztjuk közvetlenül a fedőlapra, hanem külön védőborítékban küldjük előfizetőknek a »HID«-at.

— Az előfizetők számának növelésére széleskörű mozgalmat indítottunk. Minden eszközt megragadunk, hogy minél több olvasó kezébe eljuthasson a vajdasági magyar írók folyóirata. Így többek között felhívjuk a »HID« minden barátját, hogy népszerűsítse, terjesztesse lapunkat. Mindenki ingyen is megkaphatja a lapot, ha őt új előfizetőt szerez. Készséggel küldünk, egyszerű levelezőlap kérésére, mutatványssámat is.

— Amint az előfizetési kar tonokból látjuk, több előfizetőknek a címe bizonytalan. Ezért megkérjük minden előfizetőnket: közölje velünk, ha nevét, címét nem pontosan tüntetnék fel. Arra is megkérjük előfizetőnket, hogy címváltozás bejelentésekor okvetlenül közöljék régi címüket is, mert különben legtöbbször nem lehet megállapítani: kiről is van szó voltaképpen?

— S végül rendeztük az előfizetés kérdését, bárha ez a papiros árváltozások követ-

keztében kissé bonyolult dolog volt. Az egész 1951. évi előfizetés öszszegét 340 dinárban állapítottuk meg éspeedig úgy, hogy az első félév 130, a harmadik és a negyedik negyedév pedig 105—105 dinár lesz. Így aztán azoknak az előfizetőknek, akik az első félévre 150 dinárt fizettek be, mindöszse 85 dinárt kell megküldenöök, ha szeptember végéig, illetve 190 dinárt, ha az év végéig kívánnak előfizetni.

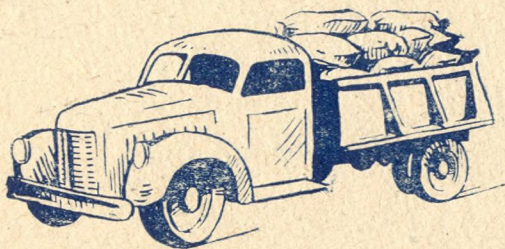
— Természetesen, vannak olyanok is, akik ezideig mind öszse 100 dinár előfizetést juttattak el a kiadóhivatalhoz — de reméljük, ezek is ki tudják számítani, hogy a harmadik negyedévi előfizetéssel együtt még 135, illetve a teljes évi előfizetéshez még 240 dinárt kell beküldenöök. Csekket szivesen küldünk és minden kérdésre készséggel válaszolunk. Csekkszámunk: Fütijala Narodne Banke, Novi Sad, 300-903,247. Levélcímünk: »HID«, Novi Sad, Njegoseva 2/I.

— Az egészet röviden öszszefogva: a Magyar osztagy mindent megtett és mindent megtesz, hogy a »HID« kiadásában éppen úgy ne legyen semmiféle zavar, mint a lap terjesztésében zökkenő s mivel a zavartalan anyagi helyzet az alapja a jó szellemi munkának, reméljük, hogy az új kiadó jótékonyan hat majd úgy a »HID« szellemi színvonalára, mint népszerűségére az olvasók legszélesebb rétegei között — fejezte be Ernyes György.

„PIONIR”

VÁROSI AUTOFUVAROZÁSI VÁLLALAT

NOVISZÁD
A. Santity-utca 93

Telefonok:

igazgató	36—67
titkár	31—73
fuvarozási szolgálat	38—29
service szolgálat	28—33

Szállít darabárút a noviszádi vasútállomásról a város egész területére. — Fuvaroz élelmészeti cikkeket a Vajdaság egész területén lévő összes szövetkezeteknek. — Kikölcsönzi teherautóit állami vállalatoknak, parasztszövetkezeteknek és magánszemélyeknek, különböző árúk, gépek, szerszámok és műtrágya szállítására Vajdaság területén. — Vállalja mindennemű árú vagonkirkakását a noviszádi vasútállomáson és elszállítását a város területére, vállalatoknak és magánszemélyeknek. — Kedvező feltételek mellett költöztet — a város területén és a város területén kívül is — vállalatokat és magánszemélyeket. — Service szolgálata végez gépkocsimosást és kenést, service javításokat és személyautók állomásozására rendelkezésre bocsájtja garázsát.

Service: Jován Cvijity-utca 24.

„FRUSKA GORA”

BÁDOGDÓBOZ GYÁR

NOVISZÁD, RUMENKAI-ÚT 15

SÜRGÖNYCÍM: LIMPRODUKT

TELEFON: 20-35

POSTAFIÓK: NOVISZÁD 231

Készít

**mindennemű bádog-
dobozt, hordókat és
fürdőszoba kályhákat**

